

Botanická
zahrada
Praha

.....
Výroční
zpráva
2017

**Botanická zahrada
Praha**

Výroční zpráva
za rok 2017

Obsah

Obsah

1	¹	Ohlédnutí za rokem 2017	5	⁸⁹	Rozvoj
2	³	Členství v institucích a odborných organizacích	6	¹⁰³	Marketing a Public Relations
				¹⁰⁴	Shrnutí sezony
				¹⁰⁷	Návštěvnost
				¹⁰⁹	Akce pro veřejnost
				¹²¹	Projekt Kořeny osobností
				¹²⁵	Edukativní činnost
3	⁷	Odborná činnost	7	¹²⁷	Hospodaření
	⁸	Úvodní slovo		¹²⁸	Hlavní činnost
	¹⁰	Strategie rozvoje sbírkotvorné činnosti		¹²⁹	Doplňková činnost
	¹¹	Prioritní sbírky			
	⁴¹	Významné sbírky			
	⁵⁹	Expedice a zahraniční cesty			
	⁷¹	Projekt Cervia Citta Giardino			
	⁷³	Další odborná činnost	8	¹³⁵	Poděkování partnerům
	⁸³	Publikační činnost			
4	⁸⁵	Granty	9	¹³⁹	Tiráž

Ohlédnutí za rokem 2017

1

Vážení přátelé Botanické zahrady hl. m. Prahy,

rok 2017 byl úspěšný v mnoha oblastech rozvoje i budování vnějších vztahů. V souladu s dokončeným Generelem rozvoje 2017–2027 jsme iniciovali procesy delimitace prioritních staveb. Rada HMP schválila nákladnou investiční akci v rozsahu 100 milionů Kč – Dostavba areálu Západ, kde návštěvníci naleznou odpovídající zázemí s restaurací a bezbariérovým přístupem do skleníku Fata Morgana. Přínos stavby v rozšíření pěstebních ploch s moderními technologiemi ocení i odborný útvar. Schválenou klíčovou stavbou se stal i nový vodovod z Vltavy v nákladech 50 milionů Kč. Vodovod zajistí nejen nižší náklady na zalévání a ekologii provozu zahrady, ale zejména bude přínosem v oblasti nových expozic, kde již nebude limitujícím faktorem drahá pitná voda.

V uplynulém roce zřizovatel finančně podpořil mnoho zajímavých projektů rozvoje expozic i návštěvnické vybavenosti. V závěru roku jsme se dočkali vítěze architektonické soutěže Vstupní objekt areálu Sever, přičemž byla schválena odhadovaná investice na zhotovení 285 milionů Kč. Je zcela zřejmé, že sen o moderní zahradě odpovídající standardům 21. století se v nejbližších letech stane skutečností.

Vysoké pracovní nasazení, odhodlanost a píle kolegyň a kolegů se odrazily v rekordním růstu návštěvnosti. Oproti roku 2016 si oázu klidu v centru velkoměsta a v ní řadu krásných výstav i nové expozice vychutnalo o 24 tisíc návštěvníků více.

Pozitivní trend zvyšování návštěvnosti svědčí o stále rostoucím zájmu veřejnosti o botaniku.

Mnoho úspěchů roku 2017 zaznamenaných na následujících stránkách by nebylo možné realizovat bez podpory a úsilí

skvělých zaměstnanců, kterým tímto děkuji. Současně bych rád vyjádřil poděkování zřizovateli za štědrnou finanční podporu.

Bohumil Černý, pověřený řízením Botanické zahrady hl. m. Prahy

Členství v institucích a odborných organizacích

Botanická zahrada byla v roce 2017 aktivním členem těchto organizací

Konsorcium botanických zahrad EU

Unie botanických zahrad ČR

Fleuroselect

Botanic Gardens Conservation International (BGCI)

International Stauden Union (ISU)

Indigenous Bulb Association of South Africa (IBSA)

Middle-European Iris Society (MEIS)

Svaz květinářů a floristů ČR

Spolek pěstitelů kaktusů a sukulentů v Praze

SZO ČZS Saintpaulia

The Society for Economic Botany (SEB)

British Pteridological Society (BPS)

American Fern Society

The Cycad Society

International Aroid Society (IAS)

American Begonia Society

American Orchid Society

Australasian Native Orchid Society (ANOS)

Orchidea klub Brno

Česká orchidejářská společnost

Botanická zahrada je výstavní zahradou Fleuroselectu

Fleuroselect jako nezávislá mezinárodní organizace testuje nově vyšlechtěné, semenem množené odrůdy květin a v roce 1999 přijala Botanickou zahradu Praha jako jednu ze svých výstavních zahrad. Od té doby prezentujeme letničky a trvalky oceněné zlatou medailí Fleuroselectu, k nimž se v roce 2017 připojila begonie *Begonie semperflorens* 'Senator Rose Bicolor', dračík *Penstemon barbatus* 'Twizzle Scarlet' a první zakrslá lupina *Lupinus polyphyllus* 'Mini Gallery Pure Blue', určená pro použití v nádobách. Oceněné odrůdy mohou návštěvníci obdivovat na záhonu v prostoru jižního vchodu do venkovních expozic.

Fleuroselect

Unie botanických zahrad ČR (UBZ ČR)

Botanická zahrada hl. m. Prahy iniciovala v roce 2005 vznik Unie botanických zahrad České republiky a od tohoto roku až doposud je jejím aktivním členem. V roce 2017 zastupoval Botanickou zahradu hl. m. Prahy v unii RNDr. Vlastik Rybka, Ph.D., a Ing. Petr Hanzelka, Ph.D., na pozici tajemníka UBZ ČR.

Prostřednictvím UBZ ČR probíhá aktivní spolupráce s ostatními členskými botanickými zahradami a pravidelná výměna informací o aktuálním dění v jednotlivých zahradách.

UBZ ČR rovněž spolupracuje s orgány státní správy a informuje své členy o aktualitách týkajících se případných změn v legislativě a požadavcích vyplývajících z mezinárodních závazků České republiky (CITES, CBD, Nagojský protokol aj.).

Unie botanických zahrad ČR

Konsorcium botanických zahrad EU (European Botanic Gardens Consortium)

Botanická zahrada hl. m. Prahy je ve spolupráci s Uníí botanických zahrad ČR aktivním členem Konsorcia botanických zahrad EU. Od roku 2004 doposud se pravidelně účastní jednání tohoto konsorcia, které funguje coby poradní orgán mezinárodního sdružení botanických zahrad (BGCI, Botanic Gardens Conservation International). Zástupcem ČR v konsorciu (prostřednictvím Unie botanických zahrad ČR) je pracovník Botanické zahrady hl. m. Prahy a tajemník UBZ ČR Ing. Petr Hanzelka, Ph.D.

Základním smyslem činnosti konsorcia je koordinace aktivit evropských botanických zahrad, podpora jejich informovanosti o dění a aktivitách botanických zahrad v Evropě a snaha o co nejširší zapojení botanických zahrad do mezinárodních aktivit a konzervačních programů. Jedním z předních cílů je snaha o implementaci Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD; Convention on Biological Diversity) do praktického fungování v jednotlivých botanických zahradách.

Konsorcium botanických zahrad EU

Úvod

Rok 2017 byl v odborném útvaru bohatý na novinky. Za nejdůležitější splněný úkol považuji dokončení Strategie rozvoje sbírkotvorné činnosti. Pracovali jsme na tomto materiálu průběžně větší část roku a definovali si 15 prioritních a 9 významných sbírek na základě mnoha kritérií, jako je tradice, vhodnost podmínek, pěstitelská náročnost, návštěvnická atraktivnost, vědecká a genofondová hodnota kolekce apod. Jejich přehled, s popisem současného stavu a novinek v nich, je uveden v textu výroční zprávy. Na základě tohoto rozboru se zahrada stala členem několika nových mezinárodních zájmových spolků, jako jsou například British Pteridological Society či American Begonia Society.

Radost mám i z mnohých dotažených investičních akcí ulehčujících pěstování citlivých rostlin. Z nejvýznamnějších lze uvést modernizaci pěstebního zázemí areálu Západ, epifytní kmen ve skleníku Fata Morgana a nové, obslužné jednodušší dávkování hnojiva tamtéž. Modernizací evidenčního systému a důkladnou inventurou prošla i knihovna, která je základem odborné práce.

Expozice byly řešeny především v partiích v okolí nově vybudované cesty a skalky v americké expozici v areálu Sever. Zcela nově byla přebudována jedinečná expozice Stolových hor v chlazené části skleníku Fata Morgana. Podařilo se dokončit výsadbu v Expozici medonosných rostlin a včel.

Výborné výsledky měla expediční činnost, obě velké tropické výpravy do Vietnamu a na Madagaskar se staly zdrojem mnoha cenných přírůstků do sbírek. Podobně úspěšná byla portugalská cesta vinařů pro různé artefakty do expozice o korkovém špuntu.

Celý rok byl návštěvníkům prezentován jako americký a většina velkých akcí byla takto zaměřena. Za vydařenou považuji karnevalově rozdováděnou orchidejovou výstavu, povedlo se rovněž na události, rostliny i informace bohaté Americké léto, které otevřela zeměpisně laděná výstava kaktusů a sukulentů. Potěšilo mne názorné, skvěle založené a mimořádně sortimentem pestré políčko amerických indiánů. O podzimní zakončení se postarala výstava dýní následovaná předvánoční výstavou Americké pokojovky. Tradičně výrazné a oceňované byly také výstavy motýlů a bonsajů.

Závěrem chci zmínit i úspěšnou personální práci. Přišli noví pracovníci, kteří se skvěle zapojili do práce na rozvoji zahrady, aby mohla být v dalších letech ještě bohatší a krásnější.

*RNDr. Vlastik Rybka, Ph.D.,
náměstek pro odbornou činnost*

Stelis ciliaris

Prioritní a Významné sbírky

Strategie rozvoje sbírkotvorné činnosti

Prioritní sbírky

Cibuloviny
Denivky
Hluchavkovité
Hvězdicovité
Jehličnany
Kakostovité
Kapradingy
Kosatce
Listnaté dřeviny
Myrmekofilní rostliny
Orchideje
Pivoňky
Sukulenty
Užitkové rostliny
Zázvory

Významné sbírky

Áronovité
Begonie
Cykasy
Hajní rostliny
Letničky
Masožravé rostliny
Palmy
Traviny
Zimovzdorné kaktusy

Paeonia lithophila

Výsadba trvalek

Prioritní sbírky

Cibuloviny

Cibulnaté rostliny mají mezi sbírkami botanické zahrady dlouholetou tradici a našly uplatnění úplně všude, od tropického skleníku Fata Morgana přes ornamentální záhony až po geografické expozice. Nejcennější část kolekce představují sběrové položky z Turecka a dalších mediteránních oblastí včetně jižní Afriky, umístěné převážně v pěstebním zázemí zahrady. K bohatě zastoupeným středomořským cibulovinám patří zejména rody *Crocus*, *Muscari*, *Narcissus* a *Tulipa*, jejichž květy obdivují návštěvníci na skalkách a suťových záhonech zjara mezi prvními. Začátkem léta zdobí záhony kulovitá květenství česneků (*Allium*), naopak typicky podzimním druhem je *Cyclamen*, jehož kolekce je až na tři druhy v zahradě kompletní.

Jihoafrické cibuloviny se řadí mezi choulostivější rostliny, a proto se druhy jako *Eucomis*, *Crocasmia* a *Agapanthus* na venkovní expozice stěhují pouze na léto. V roce 2017 se rod *Lachenalia* rozrostl o dalších 11 druhů a stal se nejucelenějším z kapských cibulovin. Jeho zástupci stejně jako *Sparaxis*, *Albuca*, *Boophone*, *Bowiea* a *Oxalis* se výtečně uplatnili v polopouštní expozici Svět kaktusů a sukulentů.

Letní efekt přinášejí kromě lilí nepřehlédnutelná květenství *Camassia leichtlinii*, s nimiž se mohou návštěvníci setkat v expozici flóry Severní Ameriky.

Jihoafrické cibuloviny našly svůj domov ve skleníku Fata Morgana. V jeho vlhké tropické části pravidelně rozkvétají zástupci rodů *Crinum*, *Eucharis* a *Hymenocallis*. Úžasnými vonnými květy nás v posledních letech těší druh *Paramongaia weberbaueri*, který patří v evropských sbírkách k raritám.

Hymenocallis littoralis z Guatemaly

Boophone disticha

Paramongaia weberbaueri

Prioritní sbírky

Denivky

Denivky jsou kulturní rostliny oblíbené zejména pro svoji atraktivitu a pěstitelskou nenáročnost. Zdejší kolekce vznikala postupně od 90. let 20. století, takže ji bezesporu můžeme zařadit mezi tradiční sbírky zahrady. Kultivary denivek jsou vysazeny ve dvou expozicích. Přibližně polovina sbírky je k vidění v severní části zahrady v expozici spolu se sbírkou kosatců a druhou polovinu sbírky je možné obdivovat v Ornametální zahradě, kde je součástí expozice cibulovitých a hlíznatých rostlin. Botanické denivky se uplatňují v lesní expozici východní Asie. Celkem je v kolekci 15 botanických druhů a přibližně 900 kultivarů. Sběrka je největší v ČR a patrně i jedna z největších v Evropě.

V roce 2017 byla uskutečněna přesadba sbírky denivek v severní části zahrady. Jednalo se o náročnou akci spojenou s přesadbou kosatců. Bylo přesazeno na 450 odrůd denivek a expozice byla doplněna o ukázkou botanických druhů, aby bylo možné názorně ukázat vývoj šlechtění od druhů rostoucích volně v přírodě po současné trendy ve šlechtění. Zajímavostí je část expozice, která je věnována odrůdám pocházejícím z českého šlechtění, jichž ve sbírce soustřeďujeme na 100 kultivarů.

I v roce 2017 bylo samozřejmostí obohacení sbírky o další zajímavé novinky světového šlechtění s důrazem na odrůdy s neobvyklými tvary květů.

Hemerocallis hybr. 'Jean'

Hemerocallis minor

Hemerocallis hybr. 'Luxury Lace'

Prioritní sbírky

Hluchavkovité

Hluchavkovité rostliny jsou známou a rozsáhlou skupinou a bez jejich přítomnosti si naši zahradu nelze vůbec představit. Zástupci čeledi *Lamiaceae* tvoří druhou nejpočetnější skupinu v rámci záhonových trvalek, mnoho druhů nachází uplatnění v kolekci užitkových rostlin, zejména mezi léčivými a medonosnými druhy. Jedinečnou v rámci České republiky je sbírka tzv. afrických kopřiv – dříve rod *Coleus*, nyní *Solenostemon*. Zmínit musíme i vzácnou kolekci kanárských endemických druhů rodu *Sideritis* či ohrožený druh rozmarýnu *Rosmarinus tomentosus*, endemit pouze několika málo lokalit jižního Španělska. Pro návštěvníky zajímavé jsou rovněž mrazuvzdorné odrůdy rozmarýnu lékařského (např. 'Arp' aj.), pěstované celoročně venku v expozici Středozeří.

Na expedici v roce 2016 jsme získali semena zástupců rodu *Monardella*, která jsou sbírkově velmi cenná. V roce 2017 byly ze semen vypěstované rostliny volně vysazeny do expozic věnovaných flóře Severní Ameriky. Zajímavým přírůstkem je i tropický druh *Plectranthus rosulatus* ze severozápadního Madagaskaru. Rostlina zde roste ve zbytcích deštného lesa nedaleko města Sambava a byla popsána teprve v roce 2005. Pěstuje se jen velmi vzácně. Poprvé jsme v roce 2017 získali z rodinné belgické společnosti Jan Spruyt Vasteplant nově vyšlechtěné

odrůdy šalvěje hajní (*Salvia nemorosa*). Vynikají nižším vzrůstem, výraznou barvou květů a opakováním kvetení. Poprvé nám také vykvetla šalvěj hispánská, jejíž semena zvaná chia jsou považována za superpotravinu.

Physostegia virginiana

Solenostemon 'Wizard Scarlet'

Prioritní sbírky

Hvězdicovité

Hvězdicovité rostliny jsou známou skupinou a botanickou zahradu si bez jejich přítomnosti nelze představit. Zástupci čeledi *Asteraceae* jsou nejpočetnější skupinou v rámci záhonových trvalek v trojské botanické zahradě a tvoří rovněž významnou část letniček používaných na centrálním letničkovém záhonu v Ornametální zahradě. Sortimentu dominují především původem severoamerické druhy, které jsou součástí expozice flóry Severní Ameriky, zejména prerie, a rovněž pak mnoho desítek záhonových trvalek, které jsou umístěny ve většině expozic botanické zahrady. Návštěvníci se mohou setkat s bohatým druhovým a odrůdovým sortimentem rodu *Aster*, *Helenium*, *Solidago*, *Helianthus*, *Coreopsis*, *Ratibida*, *Echinacea*, *Rudbeckia* aj. K novějším pak patří např. rod *Silphium*, jehož zástupci zatím nejsou v České republice často k vidění. V roce 2017 obohatilo expozice botanické zahrady také několik druhů, které se podařilo coby semena posbírat na expedici do USA v roce 2016. Vykvetly např. *Heliomeris multiflora*, které vynikají mimořádným množstvím velkých, jasně žlutých květů; atraktivní jednoletý druh *Madia elegans*; suchomilný polokeř *Ericameria nauseosa* či *Dieteria canescens*. Odrůdový sortiment pak byl obohacen nově vyšlechtěnými kultivary několika druhů rodu *Silphium*, *Coreopsis* a *Echinacea*. Také česká květena je bohatá na zástupce čeledi a mnozí z nich patří

k velmi vzácným a kriticky ohroženým druhům, takže jejich aktivní ochrana je jedním z důležitých témat. Již nyní probíhají aktivity na záchranu poslední české populace stařince oranžového (*Tephrosia aurantiaca*).

Echinacea purpurea 'Magnus Superior'

Ericameria nauseosa byla získána ze sběru na expedici do USA. V roce 2017 již rostliny kvetly v expozici botanické zahrady.

Heliomeris multiflora byla získána ze sběru na expedici do USA. V roce 2017 již rostliny kvetly v expozici botanické zahrady.

Prioritní sbírky

Jehličnany

Sbírka jehličnanů je koncipována jako průřezová. Celkem pěstujeme v Botanické zahradě Praha 120 druhů jehličnanů, kolekce pokrývá všechny čeledi a schází pouze 5 rodů. V současnosti sbírka jehličnatých dřevin zahrnuje 412 položek.

Mezi významné zástupce patří severoamerické a asijské borovice. Z amerických druhů je to borovice Sabineova (*Pinus sabineana*), borovice jednolistá (*Pinus monophylla*) nebo borovice kadidlová (*Pinus taeda*). Z asijských druhů je třeba vyzdvihnout borovici Bungeovu (*Pinus bungeana*). Díky příznivým klimatickým podmínkám lze celkem bez problémů pěstovat zástupce rodu cypřiš, např. cypřiš velkoplodý (*Cupressus macrocarpa*) nebo cypřiš arizonský (*Cupressus arizonica*).

Mezi hlavní přírůstky roku 2017 patří mnoho vyklíčených semenáčků z přírodních lokalit, sbíraných na expedici ve Spojených státech v roce 2016. Patří mezi ně například borovice Coulterova (*Pinus coulteri*), sekvoje vždyzelená (*Sequoia sempervirens*) nebo jedle nádherná (*Abies magnifica*).

Sbírka patří zejména v tropických a subtropických druzích k předním evropským kolekcím a naše botanická zahrada spolupracuje s dalšími špičkovými pracovišti, jako je například Atlanta

a Montgomery Botanical Center. Mnohé jehličnany patří k výrazně ohroženým, v botanické zahradě máme 17 druhů zařazených v seznamu International Union for Conservation of Nature ve dvou nejvyšších kategoriích.

Fokienia hodginsii

Nageia wallichiana

Podocarpus macrophyllus

Prioritní sbírky

Kakostovité

V čeledi kakostovité je rozlišováno pouze 7 rodů s celkem přibližně 800 druhů. Dominantní jsou však zejména dva rody: *Pelargonium* s centrem rozšíření v jižní Africe a celkovým počtem přibližně 200 druhů a kakost (*Geranium*) tvořící takřka polovinu druhového bohatství celé čeledi. Rod *Pelargonium* je mimořádně zajímavý mnohotvárností jednotlivých druhů, najdou se zde keře, plazivé rostliny, byliny, geofyty i sukulentní druhy. Zastoupení rodu je v botanické zahradě velmi ucelené, kromě oblíbených okrasných kultivarů se zde najde i mnoho užitkových druhů. V roce 2017 se sbírka rozšířila o dalších 11 položek geofytních pelargoní ze sekce *Hoarea*. Pěstování rostlin této sekce je poměrně obtížné a v botanické zahradě se uplatňují v expozici Svět kaktusů a sukulentů. V této expozici jsou vysázené i jiné sukulentní druhy z oblastí Namaqualand a Little Karoo v Jihoafrické republice. Rod *Geranium* patří mezi mimořádně perspektivní a atraktivní zahradnické rostliny, a to zejména s ohledem na odolnost a přizpůsobivost mnohých z nich a jejich potenciální využitelnost jako vhodných rostlin pro nejrůznější problematická stanoviště. Současnému sortimentu ve výsadbách a expozicích botanické zahrady dominují především zahradní kultivary. K těm nejvýznamnějším patří např. kolekce odrůd *G. macrorrhizum*, *G. × cantabrigiense* a *G. cinereum*. V roce 2017 byla expozice

doplněna o jednu z nejlepších odrůd posledních let vůbec, *Geranium* 'Rozanne', ta vyniká neobyčejně dlouhým kvetením a zdobí výsadby od konce května do pozdního podzimu. Do sortimentu bylo rovněž zařazeno několik novinek ze šlechtění předního belgického pěstitele a šlechtitele trvalek Jana Spruyta.

Pelargonium oblongatum

Geranium × cantabrigiense 'Hanne'

Geranium cinereum 'Sateen'

Prioritní sbírky

Kapradiny

Výtrusné rostliny jsou velkou skupinou, do které se řadí plavuně, vranečky, šídlatky, přesličky a všechny kapradiny. Jsou rozšířené po celém světě od území za polárním kruhem až po rovník a od polopouští po vlhké tropy a vysoké hory.

Sbírka kapradin se postupně dostává na vysokou evropskou úroveň zejména v tropických skupinách, ale slušné zastoupení má také v druzích mírného pásu. Velmi kvalitní je i kolekce čínských kapradin. Zastoupeno je všech 13 řádů výtrusných rostlin, takže sbírka pokrývá evoluční pestrost skupiny. Jmenovat jednotlivosti je při daném rozsahu nemožné. Pro rozvoj sbírky je zásadní činnost laboratoře, kde se množí a udržují choulostivé druhy.

V roce 2017 byla v areálu Sever vysazena do volné půdy stromová tasvánská *Dicksonia antarctica* a na zimu dostala temperovaný kryt. Mnoho nových druhů kapradin jsme získali díky expedicím do Vietnamu a na Madagaskar a nákupem z Ekvádoru, největší rozvoj nastal zvláště v atraktivním rodu *Elaphoglossum*. Z pěstitelských úspěchů je významná především zvládnutá kultura vzácných madagaskarských druhů *Platyserium madagascariense* a *Platyserium quadridichotomum*.

Angiopteris evecta z ostrova Luzon, Filipíny

Huperzia tetrastricha

Selaginella haematodes

Prioritní sbírky

Kosatce

Sbírka kosatců patří mezi tradiční a oblíbené sbírky zahrady. Kosatce byly jednou z prvních zdejších sbírek, v trojské botanické zahradě se pěstují již od roku 1972. V expozicích jsou k vidění velké kolekce v areálu Sever a mokřadní kultivary jsou situovány u jezírka v areálu Jih. Celkem kolekce zahrnuje 120 taxonů kosatců a více než 700 kultivarů. Botanická zahrada je skupinovým členem Středoevropského spolku pěstitelů kosatců (MEIS). Jednou z jeho činností je hodnocení nových odrůd kosatců vyšlechtěných členy MEIS, které probíhá v testovací zahradě Chotobuz. Botanická zahrada hl. m. Prahy se této aktivity pravidelně účastní, neboť je jedním z akreditovaných soudců pro TB, IB, SDB, MDB, BB, SIB, JI, SPU kosatce.

Rok 2017 byl věnován stěžejní části sbírky, tj. zahradním kosatcům s kartáčky. Koncem léta proběhla v severní části zahrady kompletní přesadba expozice s těmito kosatci. Jedná se o poměrně pracnou a komplikovanou činnost, při které je nutná celková výměna substrátů za pomoci těžké techniky. Zpětná výsadba rostlin byla provedena v pozměněné podobě. Kosatce jsou v expozici vysázeny podle zahradnických skupin a sbírka kosatců s kartáčky byla doplněna o kosatce skupiny *Spuria*. Výsadba byla nakonec obohacena o další trvalky ke zvýšení atraktivity celé expozice.

Do sbírky kosatců jsme získali další novinky vyšlechtěné členy MEIS, které se umístily na prvních místech v hodnocení, dále několik položek botanických, zvláště bradatých a arilových kosatců se známým původem.

Iris barbata nana 'Bembes'

Iris stolonifera 'White Flag'

Iris barbata elatior 'Magharee'

Prioritní sbírky

Listnaté dřeviny

Listnaté dřeviny tvoří téměř vždy kostru botanické zahrady a ani Botanická zahrada hl. m. Prahy není výjimkou. Ze značného sortimentu vybíráme několik rodů, kterým je věnována detailnější pozornost.

Hortenzie (*Hydrangea*) jsou atraktivní a populární dřeviny a s ohledem na jejich druhový rozsah a velikost je šance pokrýt rozmanitost skupiny. V současnosti je vysazeno 11 druhů, celkem 50 položek včetně variet a kultivarů.

Šeříky (*Syringa*) jsou v botanické zahradě zastoupeny 17 druhů, 3 kříženci a 39 kultivary.

Zlatice (*Forsythia*) jsou v botanické zahradě k vidění v 6 druzích, 1 kříženec a 21 kultivarů.

Javory (*Acer*). Sběrka zahrnuje 38 druhů a 97 položek kultivarů či nižších taxonomických jednotek.

Mezi stálezelené listnaté mrazuvzdorné dřeviny patří zástupci různých botanických čeledí. Mají společnou vlastnost – jejich listy přežívají naše zimy včetně mrazů. Jsou zastoupeny především následujícími rody: cesmína (*Ilex*) 151 položek, mahonie (*Mahonia*) 29 položek, vonokvětko (*Osmanthus*) 15 položek, bobkovišník (*Prunus*) 16 položek, mahoniodříšťal (*x Mahoberberis*) 2 položky, zimozelená

(*Buxus*) 55 položek, pieris (*Pieris*) 22 položek, tlustonitník (*Pachysandra*) 11 položek, tlustoblizník (*Pachystigma*) 1 položka, stálezelené dříví (*Berberis*) 5 položek, aukuba (*Aucuba*) 4 položky a minoritně stálezelené šácholany (*Magnolia*) 12 položek. Celkem je zastoupeno 323 položek.

Mezi vzácné přírůstky roku 2017 patří severoamerická planika Menziesova (*Arbutus menziesii*), která vyklíčila z expedičního sběru.

Hortenzie velkolistá *Hydrangea macrophylla* po aplikaci speciálního hnojiva na modrou barvu

Šeřík hyacintokvětý *Syringa x hyacinthiflora* 'Purple Glory'

Hortenzie kosmatá *Hydrangea heteromalla*

Prioritní sbírky

Myrmekofilní rostliny

Taxonomicky nesourodou skupinu rostlin spojuje schopnost nabídnout mravencům nějaké výhody a poskytnout jim úkryt v různých svých částech. Jsou to téměř výhradně tropické, nejvýše subtropické rostliny. Existuje skoro 700 doložených druhů ve více než 150 rodech a v 50 čeledích zařaditelných mezi myrmekofyty.

Sbírka se pozvolna rozvíjí, jejím základem jsou především zástupci čeledi mořenovitých z rodů *Hydnophytum* a *Myrmecodia* a k nim několik dalších druhů z jiných čeledí.

V roce 2017 jsme vysadili do expozice skleníku Fata Morgana nedaleko tropického jezera středoamerický pepřovník *Piper fimbriatulum*, v jehož řapících mívají domov mravenci. Poprvé v historii naší zahrady vykvetl zvláštními modrými květy druh *Myrmephytum selebicum*. Získali jsme nové rostliny z rodů *Hydnophytum* a *Myrmecodia*, ale především dosud téměř nepěstované a v ČR patrně první rostliny z rodu *Squamellaria*, který je domovem na Fidži. Ze čtyř známých druhů máme dva: *S. imberbis* a *S. wilsonii*. Získali jsme i druhou akácii s bizarními, rohovitě zkroucenými trny – druh *Acacia cornigera* z Guatemaly.

Domatium uvnitř *Myrmecodia tuberosa*

Myrmecodia tuberosa

Detail květu orchideje *Myrmecophila tibicinis*

Toccoca guyanensis

Prioritní sbírky

Orchideje

Orchideje jsou největší rostlinnou čeledí, patří do ní přes 26 tisíc druhů v přibližně 740 rodech. Tato rozsáhlá skupina má sice centrum své rozmanitosti v tropických oblastech, ale mnohé druhy rostou i v chladné temperátní zóně. Celkem v botanické zahradě pěstujeme přibližně 2200 druhů orchidejí. Sběrka je zaměřena výhradně na botanické druhy a snahou je získávat rostliny se známým původem, které mají vysokou hodnotu i jako genetický materiál. Pokrývá nejen rody, které jsou atraktivní pro návštěvníky (botanické druhy rodů *Cattleya*, *Dendrobium*, *Lycaste* a další), ale snahou je získávat málo známé a v kultuře prakticky nepěstované druhy a rody, u nichž je často nutné teprve vyzkoušet, jakým způsobem je pěstovat lze.

V roce 2017 přibylo do sbírky mnoho cenných rostlin, na výstavách bylo koupeno 31 druhů, výměnami s botanickými zahradami jsme získali 12 druhů. Z Madagaskaru bylo dovezeno 23 druhů orchidejí a z Ekvádoru 120 druhů, nakoupeny byly od specializovaných firem. Mnohé z nich jsou málo známé a v evropských sbírkách se prakticky nevyskytují (např. *Cymbidiella*, *Graphorkis*, *Brachionidium*, *Cranichis*). Během roku 2017 se podařilo získat některé výjimečné druhy, k nejcenějším patří málo pěstovaní zástupci podčeledi střevíčnickové, a to druhy *Mexipedium xerophyticum*

a *Selenipedium aequinoctiale*, čímž došlo ke zkompletování zástupců všech rodů této podčeledi.

Orchideje jsou celoročně návštěvníkům představovány ve skleníku Fata Morgana, kde vystavujeme kvetoucí rostliny.

Bletilla 'Briganthes'

Porphyrostachys pilifera

Paphiopedilum fairrieianum

Prioritní sbírky

Pivoňky

Jedinečná sbírka pivoňek patří mezi nejatraktivnější a návštěvníky velmi obdivované kolekce zahrady. Pivoňky spolu s magnoliemi mají své místo na exponované Pivoňkové louce v prostorách areálu Sever. Sbírkou pivoňek můžeme zajisté zahrnout i mezi naše tradiční sbírky, neboť jako celek vznikala již v 90. letech 20. století. Sbíрка je kompletně zastoupena ve všech skupinách pivoňek, je tedy možné vidět vedle botanických pivoňek i pestrý sortiment zahradních dřevitých a bylinných pivoňek. Většinu zahradních dřevitých pivoňek zastupují kultivary pocházející z pivoňky keřovité, v menší míře jsou pak zastoupeny pivoňky ze skupiny tzv. Lemoineových hybridů. Zajímavostí jsou meziskupinové (Itoh) hybridy, kterým je na Pivoňkové louce věnována ucelená expozice. Sortiment zahradních bylinných pivoňek je u nás představen odrůdami odvozenými převážně od pivoňky čínské, v menší míře od pivoňky lékařské, pivoňky úzkolisté a kavkazských žlutokvětých pivoňek, čímž je v plné míře vedle dřevitých pivoňek prezentováno i šlechtění pivoňek bylinných. Celkově je v expozici vysázeno přes 500 rozdílných položek kultivarů a druhů pivoňek.

V roce 2017 byla uskutečněna přesadba vzrostlých dřevitých pivoňek z Japonské zahrady a tím vytvořena kompletní expozice japonských kultivarů zahradních

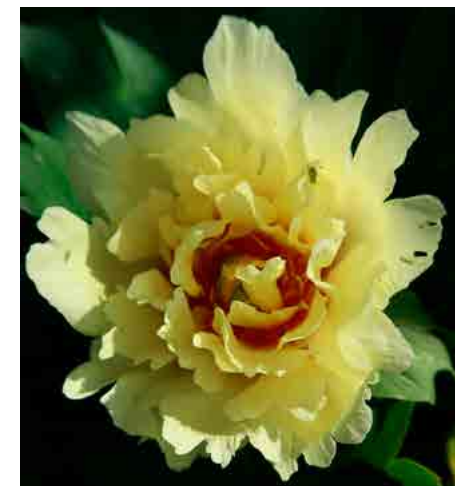
dřevitých pivoňek na Pivoňkové louce. Dále byl doplněn sortiment zahradních bylinných pivoňek o několik zajímavých odrůd.

Paeonia lactiflora 'Gleam of Light'

Paeonia suffruticosa 'Cang Jiao'

Paeonia interseccional-hybr. 'Lemon Dream'

Prioritní sbírky

Sukulentní a xerofytní rostliny

Kolekce sukulentů patří k významným sbírkám Botanické zahrady Praha s vysokou hodnotou, množstvím sběrových položek známého původu. Rostliny se uplatňují v expozičních plochách skleníku Fata Morgana a expozici Svět sukulentů v areálu Sever. Sbírký jsou opakovaně vystavovány v rámci větších tematických výstav. Nejsilněji jsou ve sbírce zastoupeny rostliny z Madagaskaru, které mají mimořádný genofondový význam díky svému známému původu a s ohledem na rychlost devastace tamní přírody.

Sbírka obsahuje zhruba 160 rodů ze 40 čeledí. Jsou zde zastoupeny i xerofytní dřeviny převážně se známým původem.

V roce 2017 byla sbírka obohacena o cca 100 položek 37 rodů, převážně se známým původem. Z tohoto počtu bylo 30 druhů chráněných podle úmluvy CITES, do Červeného seznamu IUCN jsou z nich zařazeny 3 druhy jako kriticky ohrožené, 3 druhy jako ohrožené a 2 druhy jako zranitelné. Podařilo se získat několik dalších druhů rodů *Avonia* a *Anacampseros* se známým původem.

Do sbírky jsme získali i poměrně vzácné rostliny z čeledí *Icacinaceae*, *Malvaceae* a *Menispermaceae*, kde se sukulence vyskytuje poměrně vzácně.

Podařilo se opylit některé druhy chráněných rodů *Aloe*, *Anacampseros* a *Pachypodium*. Semena budou použita částečně do Index seminum a jiná k rozšíření sbírky botanické zahrady.

Nově jsou vysazovány jihoafrické druhy *Aloe* před expozici Svět sukulentů, kde velmi dobře prosperují.

Pachypodium eburneum je kriticky ohrožený druh, který roste na několika málo místech v centrálním pohoří na Madagaskaru. V botanické zahradě pravidelně kvete a plodí.

Pachypodium inopinatum je endemický druh, který se vyskytuje na několika málo místech středního pohoří na Madagaskaru.

Prioritní sbírky

Užitkové rostliny

Přestože sbírka užitkových rostlin představuje taxonomicky i fytogeograficky velmi nesourodou skupinu, je mezi návštěvníky velmi vyhledávaná a populární. Užitkové rostliny nacházejí uplatnění ve všech výukových programech botanické zahrady a v dalších edukačních aktivitách. Sběrka zahrnuje rostliny mírného pásma, subtropické i tropické druhy.

Novinkou sezony byla druhově bohatá expozice plodin Nového světa umístěná v areálu Sever. V sortimentu nechyběly americké plodové zeleniny, okopaniny, zrniny, olejniny a textilní rostliny, koření ani léčivky. Během celého léta i časného podzimu se návštěvníci těšili z květů a plodů těchto rostlin. Na konci vegetace proběhla sklizeň historických odrůd brambor a dalších netradičních plodin, například šťavelu hlíznatého – oky (*Oxalis tuberosa*), lichořeřišnice hlíznaté (*Tropaeolum tuberosum*) či jakonu (*Polymnia sonchifolia*).

V roce 2017 jsme rozšířili sbírku exotických užitkových rostlin zvláště o koření a rostliny aromatické. V kolekci přibýly například tuberózy (*Polianthes tuberosa*), několik druhů jasmínů (*Jasminum* spp.) a pepřovníků (*Piper* spp.). Ve sbírce užitkových rostlin mírného pásma jsme v roce 2017 vystavovali některé novinky ve šlechtění bazalek

(*Ocimum basilicum* 'Floral Spires White', *O. b.* 'Purple Ball'). Podzimní vichřice bohužel odnesla letitou kdouloň z naší klášterní zahrady, našťastí však až po sklizni. Naopak jsme vysadili několik historických odrůd růží včetně růže stolisté a růže galské. Intenzivně jsme pracovali také v Expozici medonosných rostlin a včel, kde jsme vysázeli ovocný sad a některé druhy medonosných trvalek.

Bavlník chlupatý (*Gossypium hirsutum*) v indické expozici

Pepřovník druhu *Piper sarmentosum* se užívá jako listové koření.

Plody z indického pole

Prioritní sbírky

Zázvorovité

Zázvorovité (*Zingiberaceae*) jsou početnou čeledí tropických, často aromatických rostlin pocházejících především z oblasti jihovýchodní a jižní Asie. Mnohé druhy jsou pozoruhodné z etnobotanického hlediska (užívají se jako léčivé rostliny a koření), některé vynikají okrasnou hodnotou (tropické výsadby a rostliny k řezu). Součástí kolekce jsou i blízce příbuzné rostliny kostusovité (*Costaceae*). Sběrka v naší zahradě je největší ve střední Evropě, v současnosti čítá téměř pět set položek. Zahrnuje mj. rostliny z cenných expedičních sběrů ve Vietnamu, Thajsku, Malajsii, Číně, Indii, Indonésii a dalších místech, která navštívili naši pracovníci či spřátelení dárci a organizace. Zahrada dlouhodobě spolupracuje s botanickou zahradou v Singapuru a s Královskou botanickou zahradou v Edinburghu si několikrát vyměnila položky. Sběrka poskytuje cenný rostlinný materiál vědeckému týmu z katedry botaniky PřF UK.

Její hodnota spočívá především v tom, že je složena téměř výhradně z rostlin se známým původem. Některé rostliny jsou dokonce typové; pocházejí tedy přímo z lokality, na které byl druh poprvé popsán. Objemná je především kolekce kurkum (*Curcuma* spp.), čítající takřka 200 položek. K nejhodnotnějším taxonům sbírky patří určité zástupci rodů *Newmania*, *Leptosolena*, *Pleuranthodium*,

Cornukaempferia, *Camptandra*, *Distichochlamys*, *Siliquamomum*, *Hornstedtia* a dalších, v kultuře neobvyklých rostlin.

V roce 2017 se sbírka rozšířila o expediční sběry z vietnamského národního parku Bidoup, přičemž některé z těchto rostlin budou nově botanicky popsány (nové druhy rodu *Amomum*). Rovněž jsme se ujali zhruba 80 sběrových položek z PřF UK.

Burbidgea aff. *nitida* z Bornea

Hedychium gardnerianum patří k ozdobám skleníku Fata Morgana.

Kvetoucí *Distichochlamys rubrostriata* z Vietnamu

Významné sbírky

Áronovité

Áronovité rostliny (*Araceae*) tvoří velkou čeleď čítající zhruba 3750 druhů ve 114 rodech. Těžiště výskytu čeledi je v tropických oblastech, ale mnoho druhů pochází i z mírného pásu. V roce 2017 se díky výměnám s botanickými zahradami v Lyonu a Vídni podařilo získat mnoho nových druhů z rodů *Dieffenbachia*, *Rhodospatha*, *Filarum*, *Ulearum*, *Apoballis*, *Adelonema* a dalších.

Monstera siltepecana

Anadendrum latifolium

Cyrtosperma johnsonii

Významné sbírky

Begonie

Rod *Begonia* zahrnuje zhruba 1500 až 1800 druhů. V roce 2017 se již dříve velká kolekce ještě z kvalitní, podařilo se znovu získat některé v minulosti ztracené druhy (*B. chlorosticta*) i zcela nové, dosud v zahradě nepěstované druhy (*B. blancii*). Z botanické zahrady v Lyonu jsme výměnou získali dalších 19 taxonů, včetně nově popsáných madagaskarských druhů *Begonia henrila-portei*, *B. nosymangabensis* a *B. pteridoides* a dalších nedávno popsáných druhů, *B. baik* ze Sarawaku a *B. vittariifolia* z Gabunu.

Begonia brevirimosa

Begonia soli-mutata

Begonia oxysperma

Významné sbírky

Cykasy

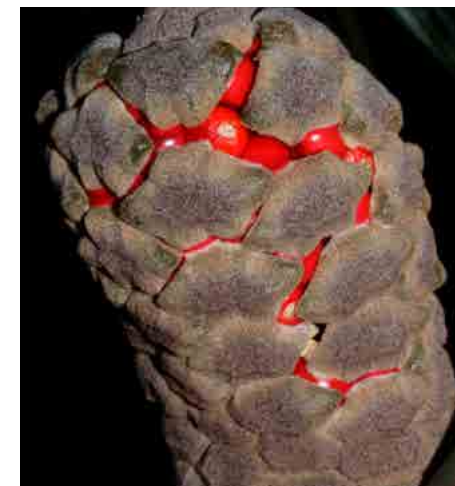
Charismatická skupina těchto archaických rostlin čítá necelých 350 druhů v 10 rodech. Naše kolekce zahrnuje zástupce všech rodů a celkem více než 100 druhů. S ohledem na dvoudomost je složité zajistit rozmnožování cykasů, opakovaně se nám daří u několika druhů rodu *Zamia*, např. kriticky ohrožené *Z. purpurea*, v roce 2017 poprvé i *Z. standleyi* a zejména mimořádně vzácného kubánského druhu *Z. stricta*. Poprvé, ve věku 10 let, vytvořil samčí šištice vzácný mexický druh *Zamia inermis*. Z novinek je nejcennější vyklíčení druhu *Cycas condaoensis*, což je endemit malého vietnamského ostrova.

Výsev *Zamia lucayana*

Zamia purpurea

Plodná *Zamia stricta*

Významné sbírky

Hajní rostliny

Převážná většina kolekce hajních rostlin se uplatňuje v lesních expozicích areálu Sever a Střed. Zmíněné expoziční plochy jsou návštěvníky zahrady hojně vyhledávány a těší se jejich velkému zájmu. Jedná se o poměrně rozsáhlou sbírku čítající přibližně 1500 položek.

V roce 2017 byla provedena výsadba nového záhonu v expozici hajních rostlin areálu Střed, kde je vysázeno na 100 nových druhů a kultivarů hajních rostlin.

Ficaria verna 'Albus'

Bergenia hybr. 'Silberlicht'

Mertensia virginica

Anemone nemorosa 'Royal Blue'

Významné sbírky

Letničky

Letničky pro svou pracnost postupně mizejí z městské zeleně i zahradek, a snad proto se kolekce v botanické zahradě těší mezi návštěvníky i odborníky stále větší oblibě. Semeny množené letničky se představují každoročně na centrálním záhonu v areálu Jih. Mezi pětistovkou vystavovaných druhů a odrůd se největším zastoupením pyšní rostliny z čeledi *Asteraceae*. V rámci výstavy Americké léto se návštěvníci mohli seznámit s bohatým sortimentem původních i šlechtěných aksamitníků (*Tagetes*), ostálek (*Zinnia*), šalvějí (*Salvia*) i málo pěstovaných druhů, jako je dáblov spár (*Proboscidea*).

Vegetativně množené letničky, zahradnický označované také jako balkonovky, se skvěle vyjímají v nádobách na atraktivních místech botanické zahrady. Kromě tradičních balkonových rostlin patří do sbírky na padesát odrůd afrických kopřiv (*Solenostemon*) a stejný počet teplomilných šalvějí, které současně představují atraktivní součást kolekce hluchavkovitých. Druhou polovinu balkonovek tvoří dvě stovky primárních i moderních hybridů pelargoníí.

Pelargonium 'Chelsea Diane'

Významné sbírky

Masožravé rostliny

Atraktivní skupina zahrnuje rostliny ze 7 čeledí v celkem 14 rodech a přibližně 700 druhů rozšířených po větší části Země. Vyznačují se schopností polapit a strávit živočišnou kořist a využít její látky ve vlastní prospěch. Sběrka čítá přibližně 300 druhů. Podařilo se získat semena z prvních kvetení některých druhů láčkovek, např. *Nepenthes boschiana*. Kolekce tučnic byla doplněna o některé cenné mexické druhy.

Pinguicula moctezumae × *Pinguicula ibarrae* ve skleníku Fata Morgana

Dionaea muscipula v expozici Rašeliniště

Sarracenia flava v expozici Rašeliniště

Sarracenia purpurea v expozici Rašeliniště

Významné sbírky

Palmy

Zástupci čeledi arekovité jsou výraznou skupinou ve skleníku Fata Morgana i v mobilní zeleni. V roce 2017 vyklíčila semena vzácné súdánské pouštní palmy *Medemia argun* a endemického druhu Srí Lanky *Loxococcus rupicola*. Do polopouštní venkovní expozice areálu Sever jsme experimentálně vysadili oba druhy rodu *Washingtonia* a do skleníku Fata Morgana nádhernou miniaturu *Chamaedorea tuerckheimii*. Cenné kvetení jsme zaznamenali u palm *Kerriodoxa elegans*, *Sommieria leucophylla* a *Dypsis brevicaulis*. Sbírká celkem obsahuje přibližně 100 rodů.

Kerriodoxa elegans ve skleníku Fata Morgana

Juania australis

Významné sbírky

Traviny

Tato skupina do určité míry habituálně podobných rostlin je tvořena zástupci čeledí *Poaceae* (pravé trávy), *Cyperaceae* (šáchorovité rostliny) a *Juncaceae* (sítinovité rostliny). Trávy jsou v botanické zahradě zastoupeny sortimentem botanických prérijních a stepních druhů (*Andropogon*, *Festuca*, *Stipa* aj.) a sortimentem okrasných kultivarů, které jsou součástí většiny expozic (*Miscanthus*, *Panicum*, *Pennisetum* aj.). Atraktivní skupinu představuje rovněž kolekce zimovzdorných bambusů. V botanické zahradě v současné době evidujeme 6 rodů obsahujících 28 položek mrazuvzdorných bambusů. Mezi ty nejzajímavější patří *Phyllostachys aurea* f. *flavescensinversa*, který tvoří výraznou plastickou kolénkovitost a lze ho pěstovat jen v nejteplejších oblastech naší země. Jde o raritu, která je v kultuře stále velmi vzácná. K novinkám roku 2017 pak patří 20 nově vyšlechtěných kultivarů druhů rodu *Andropogon*, *Panicum*, *Molinia*, *Sorghastrum*, *Pennisetum* aj. Šáchorovité rostliny jsou zastoupeny zejména bohatou sbírkou rodu *Carex*. Tu v současnosti tvoří téměř 170 taxonů, kdy je více než polovina získána z lokalizovaných sběrů.

Luzula nivea

Calamagrostis acutiflora 'Eldorado'

Miscanthus sinensis 'Little Nicky'

Pleioblastus fortunei 'Variegata'

Významné sbírky

Zimovzdorné kaktusy a sukulenty

Kolekci významně obohatily přírůstky
těžící z úspěšné expedice v roce 2016
vedené severozápadem USA. Ze získaných
semen vyklíčili především zástupci rodu
Opuntia a *Yucca*.

Opuntia littoralis var. *martiniana*

Zralé semeníky druhu *Yucca glauca* v Roosevelt National Forest, Colorado.

Expedice a zahraniční cesty

Portugalsko

5. 6. – 19. 6. 2017

Martin Beránek
Vladimíra Egertová
Eliška Muchnová
Amálie Balaščíková

Cílem cesty bylo pořízení fotomateriálu z plantáží korkového dubu a ze sklizně korku a jeho zpracování, tak aby mohla vzniknout nová a ucelená expozice o vzniku a výrobě korkových zátek. Ta bude pojednávat o ekologii a pěstování korkových dubů a výrobě ostatních produktů z korku. Dále pro zvýšení názornosti této expozice byly zakoupeny předměty týkající se zpracování a výroby zátek nebo výroby dalších předmětů z korku.

Během této cesty byla navštívena továrna na výrobu korkových zátek a dále pak bezpočet korkových plantáží v portugalských provinciích Alentejo a Algarve, 15 předních vinařských domů ve Francii, Španělsku a Portugalsku, 3 muzea s vinařskou a vinohradnickou tematikou, včetně La cité du vin v Bordeaux, jakožto jedno z největších a nejmodernějších muzeí v Evropě, kde byly čerpány nápady a náměty pro rozvoj vinohradnické stezky a vzdělávacích programů, které se týkají vinice. Projeli jsme také velké množství vinic ve španělské oblasti La Rioja, Montsant a Priorat, v portugalském údolí řeky Douro. Ve Francii to byla

oblast Burgundska včetně návštěvy nejvyhlášenější vinice Romaneé-Conti. Zde jsou produkovány hrozny, z nichž se vyrábějí nejdražší vína na světě. Na závěr jsme navštívili vinice v okolí města Épernay v Champagne, kde jsou soustředěny přední vinařské domy produkující šumivá vína.

Sklizeň korku

Sklizeň korku

Čína

11. 9. – 22. 9. 2017

Jan Ponert
Petr Hanzelka

Služební cesta do Číny se uskutečnila v rámci dlouhodobé spolupráce Botanické zahrady hl. m. Prahy a Botanické zahrady Akademie věd ČLR v Pekingu. Tato spolupráce je zaměřena především na výměnu zkušeností z péče a sbírky rostlin, na rozšiřování sortimentu pěstovaných rostlin a studium rostlinných společenstev v přírodě. Během služební cesty byly navštíveny botanické zahrady v Pekingu, Kchunmingu a ve městě Shangri-La (Jünnan). Během cesty po přírodních lokalitách podhorských a horských oblastech Yunnanu se podařilo nastudovat přirozené podmínky výskytu řady ohrožených rostlin a posbírat semena na 60 druhů lučních a lesních bylin a dřevin, které se stanou součástí sbírek Botanické zahrady hl. m. Prahy. Vědecká a sbírková činnost naší botanické zahrady byla prezentována v Yunnan Flower Research Institute v Kchunmingu a v Botanické zahradě AV ČLR v Pekingu.

Gentiana arethusae, 4200 m n. m., Yunnan

Věivec *Pedicularis siphonantha*

Tropické skleníky v botanické zahradě v Kchunmingu (Jünnan)

Japonsko

28. 4. – 16. 5. 2017

Robin Shoen Heřman
Eduard Chvosta

Potřeba dokončení Japonské zahrady vyvolala nutnost nastudovat problematiku přímo v domovině, vybrat vhodného projektanta a naplnit obsah spolupráce založené návštěvou kjótského primátora v botanické zahradě.

Během cesty bylo navštíveno 23 zahrad a parků za doprovodu projektantů, realizátorů a představitelů správy zeleně města Kjóta. Po konzultacích byl vybrán projektant Shosaku Kawase, emeritní hlavní zahradník císařských zahrad.

Taktéž návštěva prefekturní botanické zahrady ukázala velké možnosti spolupráce při získání rostlin pro geografickou expozici Japonské vlhké lesy.

Druhá část cesty se zaměřila na studium biotopů a sběr rostlin v horách okolo Kjóta, na ostrově Kjúšú a ostrově Jakušima. Během cesty bylo posbíráno cca 50 položek.

Představitelé magistrátu města Kjóta a zahradní architekti

Školení v tvarování borovic

Studium koncepce japonských zahrad

Madagaskar

16. 10. – 17. 11. 2017

Miroslav Makovec
Pavel Marhoul
Eva Smržová

Cílem expedice byl nákup rostlin k výsadbě a do sbírek Botanické zahrady hl. m. Prahy, mapování vybraných biotopů, studium rostlinných společenstev, sběr etnobotanických dat vybraných regionů a pořízení fotodokumentace.

Během služební cesty jsme navštívili východní část Madagaskaru od jihu až po střed. Na jihu bylo cílem prozkoumání posledních zbytků litorálního lesa a prověření výskytu reofilních palem a návštěva národního parku Andohahela. Ve střední části pak pozorování v pobřežních lesích podél Canal des Pangalanes. Další zastávku jsme učinili v chráněných územích v okolí městečka Andasibe, v rezervaci Mitsinjo, národním parku Analamazaotra a rezervaci V.O.I. M.M.A. a G.E.R.P. Maromizaha Parc. Posledním místem byl národní park Ranomafana. Na začátku a na konci cesty se uskutečnil výběr rostlin ve školce Madagascan Flora. Podařilo se dovést 64 druhů rostlin, převážně orchidejí, z nichž jsme většinu dosud v naší botanické zahradě nepěstovali. Získali jsme rovněž mnoho etnobotanických poznatků.

Strongylodon madagascariensis

Euphorbia thouarsiana

Platycerium ellisii

Nepenthes madagascariensis

Polsko

8. 7. – 16. 7. 2017

Iveta Bulánková
Tomáš Vencálek
Petr Horáček

Mezi hlavní cíle služební cesty patřila zejména prohlídka a fotodokumentace vybraných botanických zahrad a arboret. Samozřejmostí bylo potvrzení stávajících kontaktů s polskými kolegy a získání nových v botanických zahradách a okrasných školkách. Podařilo se navázat spolupráci v botanických zahradách v Bolestraszczych a Lublinu, kde jsme mj. domluvili opakovanou výměnu rostlinného materiálu – zejména sortimentu kosatců a denivek. Zajímavý byl i nový kontakt ve školce okrasných dřevin ve městě Krzywaczka, kde jsme si měli možnost prohlédnout čarověnickovou zahradu s nejrůznějšími kultivary včetně místních selekcí. Přestože nákup rostlinného materiálu nebyl prioritou této služební cesty, získali jsme darem některé zajímavé, až raritní dřeviny. V rámci jednodenní návštěvy Bieszczadského národního parku jsme měli během výstupu na nejvyšší vrchol Tarnicu možnost zmapovat místní rostlinstvo.

Arboretum Wojslavice

Botanická zahrada Wroclaw

Národní park Bieszczady

Vietnam

25. 3. – 17. 4. 2017

Vlastik Rybka
Romana Rybková
Karel Petrželka
Otakar Šída

Služební cesta navazovala na spolupráci s vietnamským Institutem tropické biologie z Ho Či Minova Města, nyní probíhá spolupráce s Rusko- vietnamským tropickým vědecko-výzkumným a technologickým centrem se sídlem v Hanoji. Cílem bylo zahájit průzkum v rozsáhlém Národním parku Bidoup – Nui Ba poblíž města Da Lat v provincii Lam Dong v jižním Vietnamu. Kromě pracovníků botanické zahrady se zúčastnil i pracovník herbáře Národního muzea Otakar Šída. Náplní cesty bylo především seznámit se s oblastí, identifikovat a dokumentovat druhy charakteristické pro tento ekoregion a pokusit se najít a do Evropy dovést druhy rostlin vhodné k rozšíření sbírek naší zahrady.

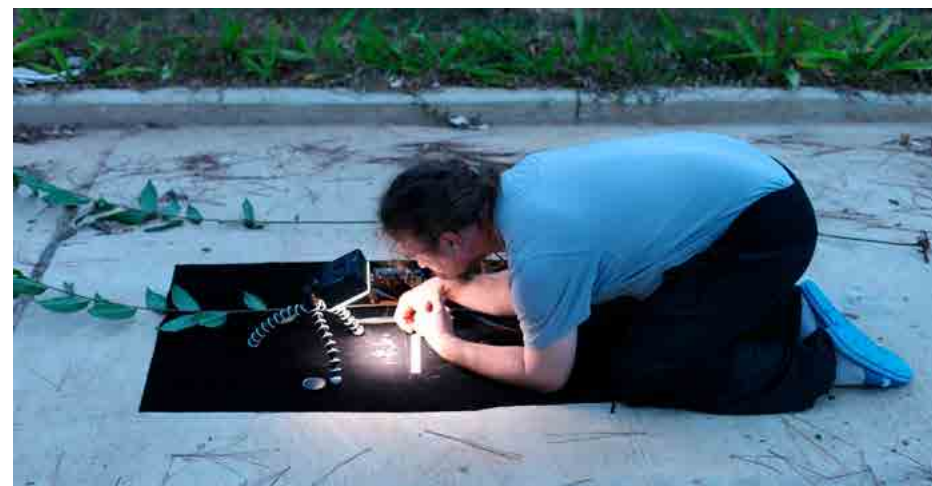
Výsledkem je obohacení sbírky asijských rostlin o 105 taxonů, dovezených v souladu s legislativou Evropské unie. Nejméně 10 druhů dovezených rostlin není v kultuře žádné botanické zahrady v Evropě. Po detailnějším průzkumu dovezeného materiálu je zřejmé, že budou popsány 3 až 4 druhy nové pro vědu.

Andrej Kuzněcov a Karel Petrželka v terénu

Nový druh rodu *Aspidistra*, Bidoup, Vietnam

Otakar Šída zpracovává položku nového druhu zázvorovité rostliny

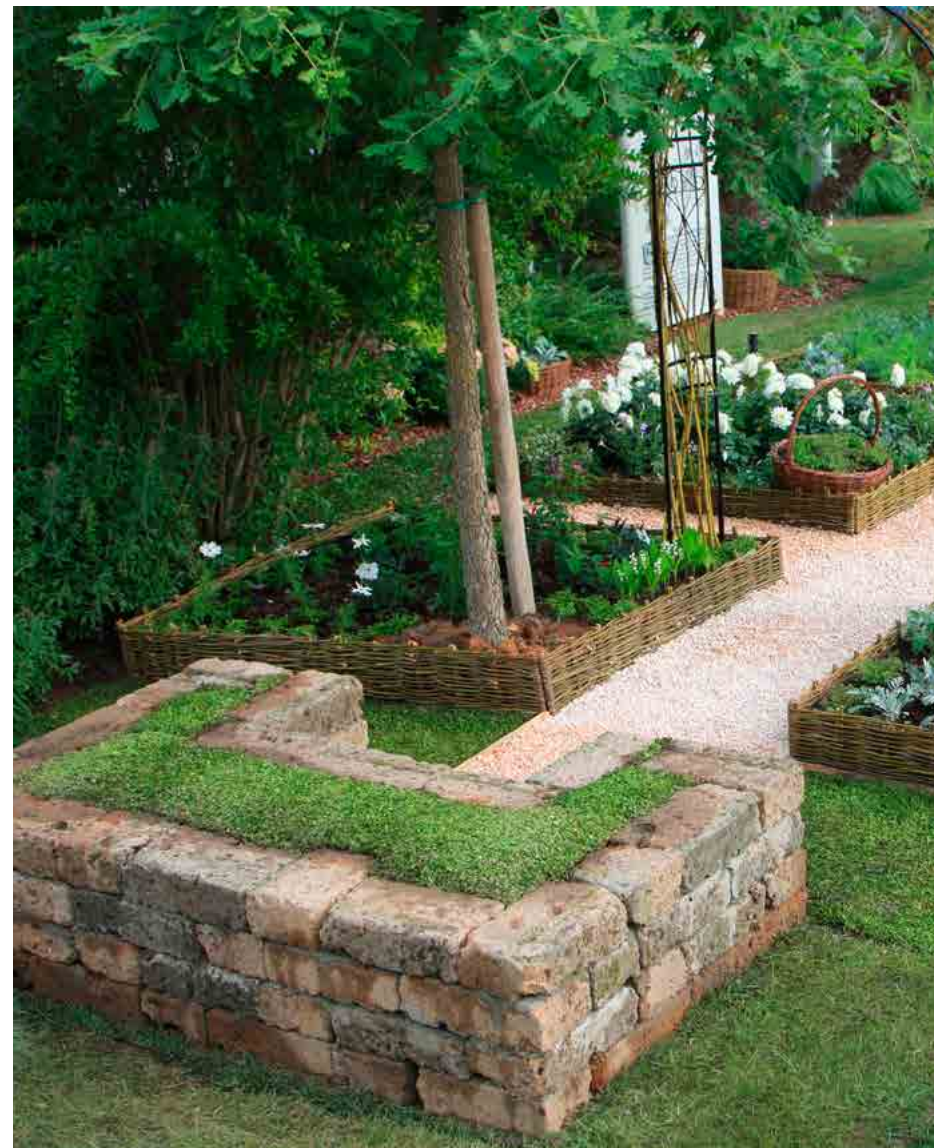
Projekt Cervia Citta Giardino

Cervia Citta Giardino

Botanická zahrada hl. m. Prahy v roce 2017 již podvanácté zastupovala hlavní město na přehlídce zahradnických expozic v projektu Cervia Citta Giardino – Maggio in Fiore v severní Itálii. Hlavní myšlenkou projektu bylo vyzdvihnout úlohu klášterních zahrad, jejichž prostřednictvím se ve středověku šířily užitkové rostliny z oblasti Středozevního moře do vzdálenějších a chladnějších končin střední Evropy.

Celkový návrh expozice byl inspirován středověkou zahradou, jež se vyznačuje pravidelnou kompozicí vyvýšených obdélníkových záhonů lemovaných vyplétanými proutěnými plůtky. Na nich jsou vysazeny nejen užitkové či léčivé byliny, ale i rostliny okrasné květem, nesoucí určitý symbolický význam. Pravidelnou úpravou prochází jedna dominantní osa, která je zakončená pro středověk tolik charakteristickou drnovou lavičkou umístěnou pod listnatým stromem. Vstupy pak akcentují dva kovové oblouky s proutěným výpletem, určené pro popínavé rostliny.

Realizace květinové expozice proběhla 7. 5. – 12. 5. 2017. Podle návrhu zahradního architekta Jiřího Martinka ze Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně projekt zrealizovali Jan Hruška, Petr Mihalík a Alena Nováková. Kompozice o velikosti 10 x 20 metrů zdobila pěší zónu Viale Matteotti až do podzimních měsíců.

Drnová lavička v expozici „Klášterní zahrada“

Odborná činnost

3

Další odborná činnost

Záchranné centrum CITES Genofond

Botanická zahrada je registrována u ministerstva životního prostředí jako záchranné centrum pro zabavené exempláře vybraných skupin rostlin chráněných mezinárodní úmluvou CITES. Botanická zahrada se tedy přímo podílí na záchraně pašovaných rostlin, které jsou po zadržení příslušnými orgány předány do její péče. Nejprve jsou zadržené exempláře pěstovány v karanténě, aby nemohlo dojít k zavlečení cizokrajných rostlinných chorob či škůdců. Po vyléčení, uplynutí ochranné lhůty a kontrole odborníky rostlinolékařské správy jsou rostliny přemístěny do klimaticky vhodnějších skleníků, kde vyčkají do vyřešení daného případu. V případě odebrání zadržených rostlin jejich majiteli většinou zůstávají v péči botanické zahrady natrvalo. Naše botanická zahrada je záchranným centrem specializovaným na orchideje, cibuloviny, hlíznaté rostliny, cykasovité a kapradiny. V uplynulém roce prošlo péčí záchranného centra celkem 713 exemplářů. Jednalo se především o kaktusy a orchideje, ale také masožravé rostliny a sukulenty.

Botanická zahrada je také registrována jako vědecká instituce CITES. To ji opravňuje vyměňovat vzorky rostlin chráněných mezinárodní úmluvou CITES s ostatními registrovanými vědeckými institucemi bez vyřizování klasického dovozního a vývozního povolení. Rostliny jsou vypravovány pouze s evidenčním štítkem. Přináší to výrazné zjednodušení a zrychlení celého procesu, a rostliny tak nemusejí dlouho čekat v provizorních podmínkách.

V oblasti ochrany genofondu jsme pracovali jednak na koncepčním plánování a získávání podkladů a povolení ke sběru rostlin, jednak na konkrétních praktických úkolech. Největší pokrok nastal u druhu starček oranžový (*Tephoseris aurantiaca*). Všechny rostliny v jediné lokalitě u Peruče byly označeny nerezovým štítkem, fotograficky zdokumentovány a proměřeny. Populace se zlepšila oproti roku 2016 a některé rostliny kvetly a vytvořily nažky navzdory výraznému červnovému přísušku. Krajský úřad v Ústí nad Labem zajistil instalaci oplocení části populace, které rostliny chrání před okusem. Získali jsme povolení pro sběr nažek a pěstování druhu. U jazyčku jadranského proběhl odběr tobolek z jediné populace druhu v ČR na základě platného povolení a budeme se snažit vypěstovat rostliny. Zúčastnili jsme se zásadního jednání všech zainteresovaných v problematice druhu o dalším postupu jeho ochrany. Probíhají jednání ke zlepšení podmínek v lokalitě. Stulík malý je sledován na Vysočině v jediné tamní lokalitě o obce Doupě. Populace mírně slábne a pracovali jsme na vytipování vhodných míst pro záložní populaci v případě dalšího zhoršení stavu. Další projekty jsou spíše ve stavu příprav, to se týká zejména druhů sinokvět chrpovitý a kozinec písečný. Výsledky práce na ochraně genofondu prezentoval Vlastík Rybka na celostátní konferenci věnované ohroženým druhům rostlin.

I v roce 2017 pokračovala činnost Pracovní skupiny pro genofondy při Unii

botanických zahrad ČR. Na setkáních se dohodla činnost pracovní skupiny a to, že postupně začneme připravovat metodiky pro jednotlivé oblasti konzervace genofondu v botanických zahradách. Z naší zahrady se činnosti účastní Vlastík Rybka a Jan Ponert.

Lepanthes elegantula

Databáze Florius

Databáze Florius je společný projekt Unie botanických zahrad ČR a Botanické zahrady hl. m. Prahy. Slouží k evidenci pěstovaných rostlin a ke zveřejnění jejich údajů na webovém rozhraní. Program vznikl koncem roku 2005 v Botanické zahradě hl. m. Prahy, během roku 2007 se do programu zapojily další botanické zahrady. Evidence rostlin je potřebná vzhledem k odborné činnosti zahrady i naplnění závazků vycházejících z mezinárodních smluv o genetických zdrojích. Program je postupně rozšiřován o nové funkce, které usnadňují uživatelům zápisy a vyhledávání.

V roce 2017 vstoupily do systému tři nové zahrady, zajistili jsme jejich připojení a u dvou převedení dat ze stávající evidence. Ke konci roku systém využívalo 19 zahrad. V botanické zahradě se 14. 12. 2017 konala pravidelná koordináční schůzka uživatelů systému.

Databáze díky rozsáhlým slovníkům umožňuje standardizaci, správu a výběr dat. V roce 2017 jsme dokončili převod systematiky kapradin. Nyní je ve slovníku definováno 72 836 druhů (15 031 rodů, 24 045 kultivarů), v roce 2017 jsme doplnili alespoň jeden taxonomický či zahradnický údaj u 10 600 druhů.

V roce 2017 bylo evidováno v Botanické zahradě hl. m. Prahy 28 404 položek pěstovaných rostlin, z toho bylo zapsáno 1412 nových položek.

Z rostlin pěstovaných v zahradě je 798 položek vedených v červeném seznamu ČR, 40 položek v NATURA 2000 a 1203 položek vedených v červeném seznamu IUCN. 2483 druhů je na seznamech CITES.

Užitkových rostlin je 5129 položek, z toho 3971 léčivek.

V uvedené statistice jsou započítané i odrůdy odvozené z ohrožených druhů. Stejný druh je započítán vícekrát, pokud jsou rostliny různého původu.

Ophrys episcopalis var. *samia*

Odborná knihovna

Knihovna Botanické zahrady hl. m. Prahy shromažďuje především specializovanou literaturu týkající se rostlin pěstovaných v botanické zahradě. Odbornou literaturu shromažďuje od roku 1969 a dnes je sbírka v národním měřítku unikátem. Najdou se zde díla věnovaná květeně ze všech koutů světa, monografie pojednávající o nejrůznějších skupinách rostlin, publikace zaměřené na floristiku či kultivaci rostlin, odborné časopisy, atlasy, mapy apod. Knihovna nyní prochází rozsáhlou a podrobnou revizí spojenou s aktualizací evidenčního systému publikací. V roce 2107 získala knihovna 93 nových položek.

Knihovna je určena především pracovníkům botanické zahrady. Externím čtenářům se literatura půjčuje pouze prezenčně. Publikace jsou evidovány v programu Verbis, do kterého mohou nahlížet všichni zaměstnanci botanické zahrady.

Laboratoř

V laboratoři se zabýváme generativním a vegetativním množením vzácných a choulolistivých rostlin, především orchidejí a kapradin. Hlavní metodou je rozmnožování in vitro, kdy se mladé rostliny a jejich části pěstují na sterilních živných médiích. Takové podmínky umožňují rychlé a efektivní namnožení rostlinného materiálu, který je zcela prostý chorob. Celkem bylo v roce 2017 převedeno z laboratoře do skleníku přes 300 kusů vzácných kapradin a přes 1900 kusů orchidejí k dalšímu pěstování.

Činnost laboratoře je úzce spjata s prací kurátorů a navazuje na jejich odbornou činnost. Celkem je v laboratoři rozpracováno přes 130 druhů orchidejí. Významným rodem, který můžeme vyzdvihnout a je úspěšně rozmnožován, je rod *Paphiopedilum* zahrnutý v příloze 1 mezinárodní úmluvy CITES. Jedná se o 24 druhů tohoto rodu: *P. acmodontum*, *P. barbatum*, *P. barbigerum* var. *sulivongii*, *P. callosum*, *P. delenatii*, *P. fairrieanum*, *P. glanduliferum*, *P. godefroyae*, *P. hangianum*, *P. hirsutissimum*, *P. charlesworthii*, *P. javanicum*, *P. kolopakingii*, *P. lawrenceanum*, *P. liemianum*, *P. mastersianum*, *P. micranthum* var. *eburneum*, *P. niveum*, *P. niveum* var. *alba*, *P. sanderianum*, *P. spicerianum*, *P. tranlienianum*, *P. villosum* var. *annamense* a *P. wulaingshanicum*. Z nich 8 druhů je řazeno v celosvětovém červeném seznamu mezi druhy kriticky ohrožené.

V roce 2017 se v laboratoři velmi úspěšně pokračovalo v množení a pěstování kapradin. Některé z rodů kapradin pěstujeme také v kultuře in vitro: *Adiantum*, *Elaphoglossum*, *Doryopteris*, *Dryopteris*, *Lecanopteris*, *Plagiogyria*, *Polypodium*, *Pyrrosia* a *Selliguea*. Mezi významnou a vzácnou sbírku in vitro a ex vitro patří rod *Platyserium* se svými 18 druhy. Pěstitelsky náročnější je také rod *Lecanopteris*, u kterého se nám podařilo namnožit 38 kusů.

Množení rostlin metodou in vitro

Index Seminum

Botanické zahrady si mezi sebou pravidelně vyměňují semena a rostliny. Při výměně se musejí dodržovat mezinárodní dohody, především CBD. Většina zahrad požaduje při zaslání semen podpis prohlášení, že získaný rostlinný materiál bude použit pouze k nekomerčním účelům. Některé zahrady dodávají semena s jedinečným kódem původu (IPEN), který je nutné evidovat. Naše botanická zahrada přírůstky eviduje v databázi Florius. Začátkem roku 2018 botanická zahrada jako každoročně vydává Index Seminum se semeny sesbíranými během roku 2017. Sběru semen se zúčastnili všichni kurátoři, sběr zajišťují zahradnická pracoviště. V době uzávěrky výroční zprávy počet nabízených semen ještě nebyl přesně znám, předběžně půjde o 420 položek. V roce 2017 nám přišel Index Seminum od 215 zahrad. Během roku 2017 nám přišly objednávky od 155 botanických zahrad, a to celkem na 1686 položek semen.

A black perfume bottle with a gold label and cap, surrounded by moss and ferns. The bottle is tilted, and the label is clearly visible. The background is a lush, green, mossy environment with delicate fern fronds.

Fata
Morgana
No.1

Oddělení etnobotaniky a prezentace botaniky

Rok 2017 byl prvním rokem existence nově ustaveného oddělení. Do jeho náplně činnosti patří nejen kurátorský dohled a vedení sbírky užitkových rostlin mírného, subtropického a tropického pásma, nýbrž i koordinace mediálních výstupů z odborného útvaru, spolupráce s oddělením marketingu a s metodiky vzdělávání. Užitkové rostliny jsou zahrnuty mezi prioritními sbírkami. Oddělení se věnuje také dotazové službě pro veřejnost.

Oddělení zajišťuje také samostatnou badatelskou činnost na poli etnobotaniky, spolupracuje s vědeckými a vzdělávacími institucemi. V roce 2017 jsme završili naši dvouletou badatelskou činnost a spolupráci s Knihovnou a archivem Etnologického ústavu AV ČR na poli studia dvou archivních fondů Etnobotanika I a Etnobotanika II se zaměřením na afrodiziakální rostliny. Výsledkem byl publikovaný článek a vystoupení na mezinárodní konferenci v Uherském Hradišti.

Dále se dlouhodobě zabýváme studiem užitkových rostlin spjatých s klášterními zahradami, zvláště aspektem introdukce nepůvodních druhů rostlin do střední Evropy. Spolupodílíme se na výzkumu sedimentů z jímky v klášteře Plasy a zabýváme se identifikací rostlinných makrozbytků. V souvislosti s objevem vzácného vyobrazení mandragory lékařské na náhrobku z počátku 17. století jsme se věnovali také mandragoře a jejímu etnobotanickému významu.

V červnu jsme se zúčastnili 58. ročníku setkání Society for Economic Botany a mezinárodní etnobotanické konference v portugalské Bragançe. Účast na sympoziu přinesla mnoho zajímavých kontaktů. Absolvovali jsme zhruba 20 přednášek, odborný etnobotanický workshop, komentovanou exkurzi zaměřenou na jedlé a léčivé rostliny, návštěvu etnografického muzea a celodenní exkurzi do NP Montesinho, čímž jsme významně prohloubili svoji specializaci.

Vonná stezka

Etnobotanické oddělení ve spolupráci s Mgr. Petrou Hlavatou vytvořilo projekt Vonná stezka. Tato stezka propojuje celý areál botanické zahrady prostřednictvím sedmi stanovišť, na nichž se návštěvníci blíže seznámí s aromatickými rostlinami. Hravou a zážitkovou formou získají nové informace o rostlinách a jejich vůních. První realizované zastavení je ve skleníku Fata Morgana, v němž byl založen a téměř rok zrál jedinečný parfém. Zkomponován byl z vůní tropických rostlin, z nichž některé jsou k vidění v našem skleníku. Kromě speciálního závěsného kotle, v němž se nachází část původního parfému, je pro návštěvníky připraven interaktivní čichací panel, kde lze přivonět nejen k hotovému parfému, nýbrž i k několika jeho základním složkám. Parfém Fata Morgana No. 1 je možno zakoupit v limitovaném množství jako vonnou vzpomínku na botanickou zahradu.

Vonná stezka ve skleníku Fata Morgana, kotel s vonnou směsí

Ryby

Do expozičního jezírka ve skleníku Fata Morgana přibýlo v roce 2017 víc než 20 nových druhů ryb. Velkou pozornost zasluhují nové skaláry z peruánské řeky Nanay, které spolu s dalšími druhy skalár, především skalárou vysokou (*Pterophyllum altum*), tvoří dominantu jihoamerické části jezírka. Poprvé jsme byli svědky úspěšného tření ostnojazyčnatců a následné péče samce o jikry. Tření těchto metr dlouhých jihomerických dravců je v zajetí velmi vzácné a ve veřejných expozičních nádržích nebylo dosud nikde ve světě zaznamenáno. Samci, kteří odchovávají potěr v tlamě, se však musí péči o potomstvo dlouho učit a první pokusy nebývají úspěšné. Chtěli bychom návštěvníkům nabídnout možnost pozorovat péči samce ostnojazyčnatců o potomstvo přímo v expoziční nádrži, a proto o umělém odchovu v zázemí zatím neuvažujeme. Expozici jsme doplnili o nové námi odchované terčovce, vzácné druhy jihoamerických i afrických cichlid – například v přírodě kriticky ohroženou madagaskarskou tilapii (*Paratilapia polleni*) nebo z Orinoka pocházející druh šikmopruhých kančíků *Mesonauta egregius*. Asijskou část expozičního jezírka jsme doplnili o okouníky sklovité nebo několik druhů čtverzubců, například o afrického čtverzubce pruhovaného, který pochází z brakických vod Nilu. Jeho chov ve sladké vodě není za normálních okolností možný, ale ryby, které jsme získali z indonéského farmového chovu, byly odchovány ve sladké vodě a v podmínkách našeho expozičního jezírka prosperují. V roce 2017 jsme odchováli i další vzácné druhy ryb, které v přírodě ztrácejí své přirozené

lokality a kterým hrozí v přírodě vyhubení – bojovnice bělolemé, krunýřovce jehlicovité, sladkovodní jehly africké, rájovčičky nejmenší a mnoho dalších. Celkem jsme do expozičního jezírka vypustili přes 4000 ryb od více než 20 druhů, z nichž většinu jsme si sami odchováli. Zapojili jsme se do záchranného programu The Parosphronemus Project, který sdružuje akvaristy z celého světa ve snaze zachovat v zajetí genofond populací asijských rájovčičků, kteří jsou v přírodě již zcela vyhubení nebo kriticky ohrožení ničením jejich přirozených biotopů kvůli výsadbě olejové palmy.

Terčovci

Tření ostnojazyčnatců

Odborná činnost

3

Publikační činnost

Publikační činnost

Iveta Bulánková: Šlechtění čínských dřevitých pivoňek
Zahradnictví 11/2017

Petr Hanzelka: Kakost – *Geranium*: Trvalka sezóny 2017. *Inspirace: Krajinářská architektura*. Brno: Svaz zakládání a údržby zeleně, 2017

Petr Hanzelka: Zahradní sortiment rodu krásenka (*Cosmos*)
Zahradnictví 1/2017

Petr Hanzelka: Velkokvěté zahradní dračíky
Zahradnictví 4/2017

Petr Hanzelka: Jak je to s vytrvalostí trvalek?
Zahradnictví 8/2017

Petr Hanzelka: Zahradní sortiment rodu *Silphium*
Zahradnictví 10/2017

Petr Hanzelka: Květinový sad – tak trochu jiná zahrada
Zahradnictví 12/2017

Klára Lorencová, Jarmila Skružná, Marcela Suchomelová: Tradiční úloha rostlin v milostném životě našich předků: etnobotanické fondy Etnologického ústavu Akademie věd České republiky. In: Petr Číhal, ed.: *Erotika v lidové kultuře*. 1. vyd. Uherské Hradiště: Slovákcké muzeum v Uherském Hradišti, 2017

Jan Ponert: New combinations in Campanulorchis (Orchidaceae: Epidendroideae): a reappraisal of the genus
Phytotaxa 323/2017

Jan Ponert, Helena Lipavská: Utilization of exogenous saccharides by protocorms of two terrestrial orchids
Plant Soil and Environment 63/2017

Jan Ponert: Poznámky k pěstování střevíčníků rodu *Paphiopedilum Roezliana 47/2017*

Jan Ponert: Ze života orchidejí – kde získávají energii pro svůj život?
Roezliana 47/2017

Jarmila Skružná: Vyobrazení mandragory lékařské (*Mandragora officinarum*) na náhrobku Alžběty Johanny Westonie v mezioborových souvislostech. In: Jiří Roháček, ed.: *Epigraphica et Sepulcralia XV*. Praha 2017

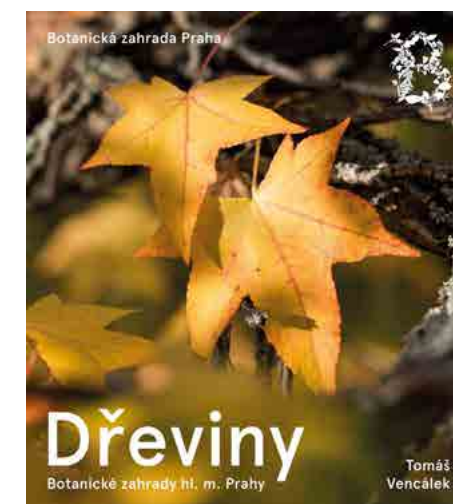
Tomáš Vencálek: Dřeviny v zahradách severovýchodní Číny – I. díl
Zahradnictví 4/2017

Tomáš Vencálek: Dřeviny v zahradách severovýchodní Číny – II. díl
Zahradnictví 5/2017

Tomáš Vencálek: Druhy hortenzií používaných ve středoevropských podmínkách – I. díl
Zahradnictví 10/2017

Tomáš Vencálek: Druhy hortenzií používaných ve středoevropských podmínkách – II. díl
Zahradnictví 11/2017

Tomáš Vencálek: Dřeviny botanické zahrady hl. m. Prahy

Nová publikace Dřeviny botanické zahrady hl. m. Prahy

Projekt programu Erasmus+ KA1 na podporu mobility

**„De cultura hortorum.
Pěstujeme nejen rostliny, ale
kultivujeme i širokou veřejnost.
Aktivity Botanické zahrady
hl. m. Prahy na poli vzdělávání
dospělých na modelovém
příkladu zvyšování atraktivity
sbírký léčivých rostlin.“**

Autorka a koordinátorka projektu:

Jarmila Skružná

Realizační tým: Jarmila Skružná,
Eva Novozámská, Dušan Foltýn

Délka trvání projektu: 1. 8. 2015 – 1. 8. 2017

Číslo grantu: 2015-1-CZ01-KA104-013528

Hlavním tématem projektu byly klášterní zahrady, resp. rostliny v nich pěstované a nové vzdělávací metody a postupy práce s nejširší veřejností. Všechna partnerská pracoviště, která jsme měli možnost navštívit, patří mezi prestižní evropské instituce mající jedinečné zkušenosti s tématem klášterních zahrad a rostlin v nich z různých úhlů pohledu a jsou inspirativními místy i z hlediska vzdělávacích aktivit. Během dvouletého projektu se uskutečnily tři plánované a jedna doplňková aktivita. Díky projektu jsme navštívili: LWL – Landesmuseum für Klosterkultur, Dalheim, Německo; Agder naturmuseum og botanisk hage, Kristiansand, Norsko a Háskóli Íslands, Fakulta historie a filozofie, Reykjavík, Island. Vzhledem k příznivému výsledku hospodaření jsme mohli realizovat ještě čtvrtou, původně neplánovanou cestu programu mobility. Vybrali jsme si ve

shodě s tématem projektu i důrazem na vzdělávací aktivity návštěvu tří německých institucí: Botanischer Garten München-Nymphenburg, Kloster Benediktbeuern, Hochschule Weihenstephan-Triesdorf und Weihenstephaner Gärten.

V červnu 2017 jsme úspěšně odevzdali závěrečnou zprávu a tím projekt zdárně ukončili. V závěrečném hodnocení projektu se mj. uvádí: „... V rámci projektu došlo k realizaci 21 vzdělávacích aktivit, a to včetně akcí, které měly nejen místní a regionální význam, ale i celorepublikový a evropský. V tomto ohledu se podařilo šířit projektové know-how vynikajícím způsobem. Velmi dobře byl také nastaven systém hodnocení (kvalitativní i kvantitativní)...“ A z toho máme opravdu radost.

Grant sice skončil, ale tématu užitkových rostlin v klášterních zahradách se věnujeme intenzivně dále, a to v rámci práce oddělení etnobotaniky a prezentace botaniky, ve spolupráci s Laboratoří archeobotaniky a paleoekologie Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a v neposlední řadě ve spolupráci s našimi metodiky při tvorbě navazujících vzdělávacích aktivit.

*Za obsah sdělení odpovídá výlučně autor.
Sdělení nereprezentuje názory Evropské
komise a Evropská komise neodpovídá
za použití informací, jež jsou jeho obsahem.
Spolufinancováno z programu Evropské
unie Erasmus+ a z Ministerstva školství,
mládeže a tělovýchovy.*

Klášterní zahrada v Benediktbeuernu

Partneři projektu programu Erasmus+ KA1 a KA2

Program Erasmus+ KA2 Strategická partnerství v oblasti vzdělávání dospělých se zásadními výstupy

Botanical Garden: COME IN! VSTUPTE! KOM IN! WEJDŹ! GYERE BE!

Autorky projektu: Jarmila Skružná, Eva Novozámská

Koordinátorka projektu: Jarmila Skružná

Realizační tým Botanické zahrady

hl. m. Prahy: Amálka Balaščíková, Klára Hrdá, Klára Lorencová, Eva Novozámská, Lenka Prokopová, Jarmila Skružná, Iva Vilhumová

Délka trvání projektu:

1. 9. 2016 – 31. 8. 2019

Číslo grantu: 2016-1-CZ01-KA204-024004

V roce 2016 jsme zaznamenali vynikající výsledek v grantovém řízení programu Erasmus+, tentokrát v klíčové aktivitě Strategická partnerství v oblasti vzdělávání dospělých se zásadními výstupy. **Náš projekt byl přijat a podpořen částkou 255 602 eur.** Tato částka zahrnuje rozpočet celého projektu na tři roky pro čtyři instituce.

Tématem projektu je sdílení našich dlouholetých zkušeností na poli zpřístupňování botanických zahrad návštěvníkům se specifickými potřebami. Našimi partnerskými organizacemi jsou dvě evropské botanické zahrady a jedna národní asociace: Göteborgs botaniska trädgård, Švédsko; Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Ogród Botaniczny, Polsko a Magyar Arborétumok és Botanikus Kertek Szövetsége, Maďarsko. Společně vytváříme metodiku práce s návštěvníky se specifickými

potřebami v botanických zahradách, připravujeme společnou výstavu pro všechny smysly a pořádáme mezinárodní konferenci. Pravidelně se setkáváme na mezinárodních pracovních setkáních. První setkání se uskutečnilo v naší botanické zahradě v únoru roku 2017 a kromě představení partnerských institucí a seznámení se navzájem jsme začali pracovat na zásadních výstupech. V rámci workshopů a exkurze jsme si na vlastní kůži vyzkoušeli vnímání návštěvníků se specifickými potřebami i komplikovanou orientaci v neznámém prostředí. V srpnu jsme se setkali na druhém mezinárodním setkání v partnerské botanické zahradě ve švédském Göteborgu. Nabítený program vrcholil exkurzí na ostrov Styrsö a návštěvou nové interaktivní expozice městského muzea Göteborgs Stadsmuseum. Zároveň jsme monitorovali situaci botanických zahrad se zpřístupněním návštěvníkům se specifickými potřebami v ČR a některé ze zainteresovaných institucí jsme navštívili (Arboretum Žampach, Jedličkův ústav v Praze, Muzeum nové generace a areál Zámku Žďár nad Sázavou, Smyslová zahrada Rudka u Kunštátu).

<https://garden-comein.com>

Logo projektu Botanical Garden: COME IN! VSTUPTE! KOM IN! WEJDŹ! GYERE BE!

Projekty financované z jiných zdrojů

Podpora od Nadačního fondu Avast

V roce 2017 se díky finanční podpoře od Nadačního fondu Avast ve výši 306 900 Kč podařilo vyrobit šest zvětšených modelů plodů jak pro nevidomé, tak pro vidomé návštěvníky. Jedná se o plody tomelu, borovice Sabineovy, mučoulu, dubu letního, dubu zimního a ořechovce. Dále byla podpora využita pro financování tradiční výstavy pro všechny smysly Zakuklete se, prosím, aneb Co nevíte o motýlech. Díky prostředkům bylo možné zajistit přítomnost průvodců vyškolených pro práci s nevidomými po celou dobu konání výstavy. K výstavě byla zajímavě zpracovaná pozvánka a zvláště návštěvníci s poruchami zraku ocenili zvukového průvodce po výstavě.

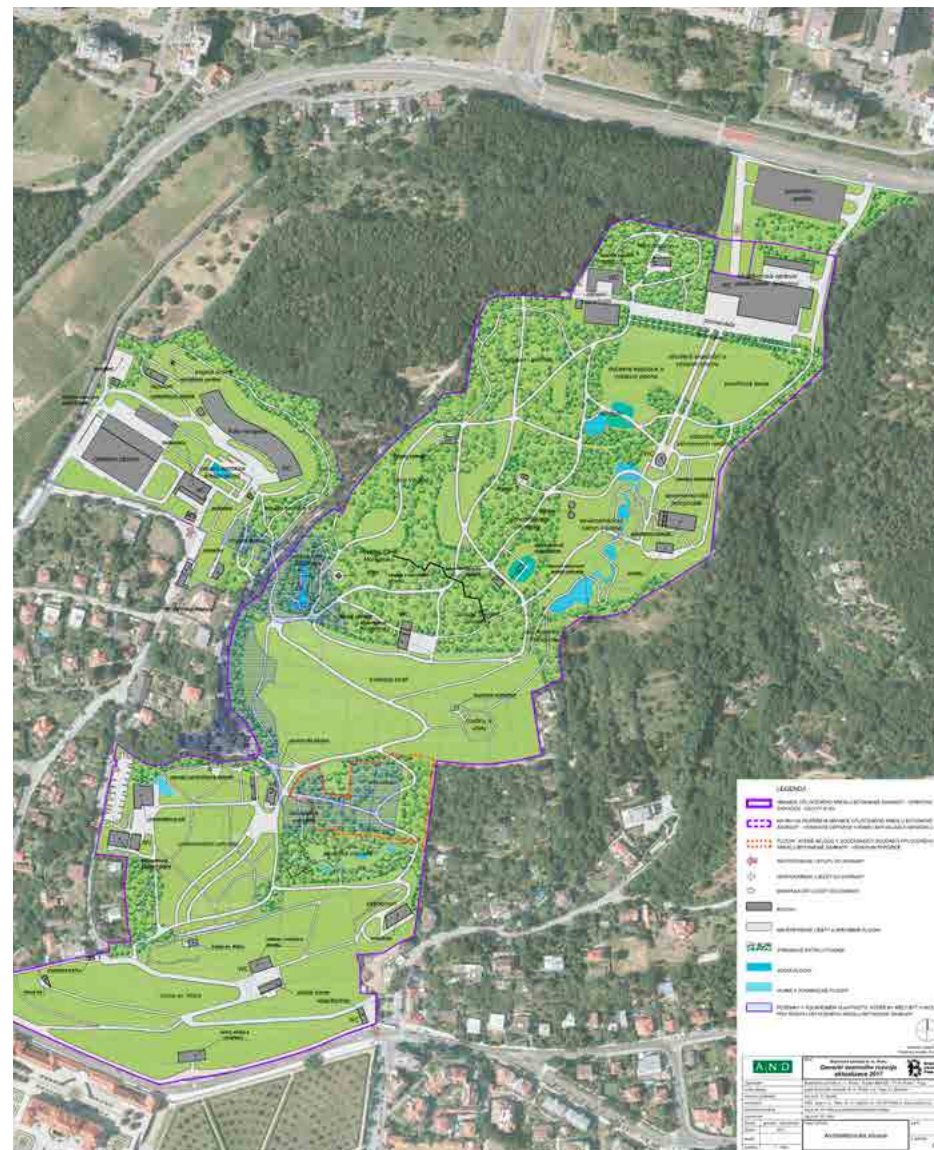
nadační fond avast

Nadační fond Avast

Generel územního rozvoje BZ 2017–2027

Generel územního rozvoje, tento zásadní dokument pro rozvoj a koncepci Botanické zahrady Praha, zpracovaný roku 2011, prošel v roce 2017 aktualizací. Upřesnili jsme směr vývoje některých expozic (xerothermní společenstva Evropy, mokřady atd.), zakotvili jsme budoucí rozvoj a vznik nových expozic i staveb (americký kaňon, pouště světa, vstupní objekt Sever atd.), aktualizovali jsme cestní síť.

V jarních měsících jsme dokončili čístopis a následně konzultovali generel s Institutem plánování a rozvoje hlavního města Prahy.

Generel územního rozvoje zahrady pro roky 2017 až 2027

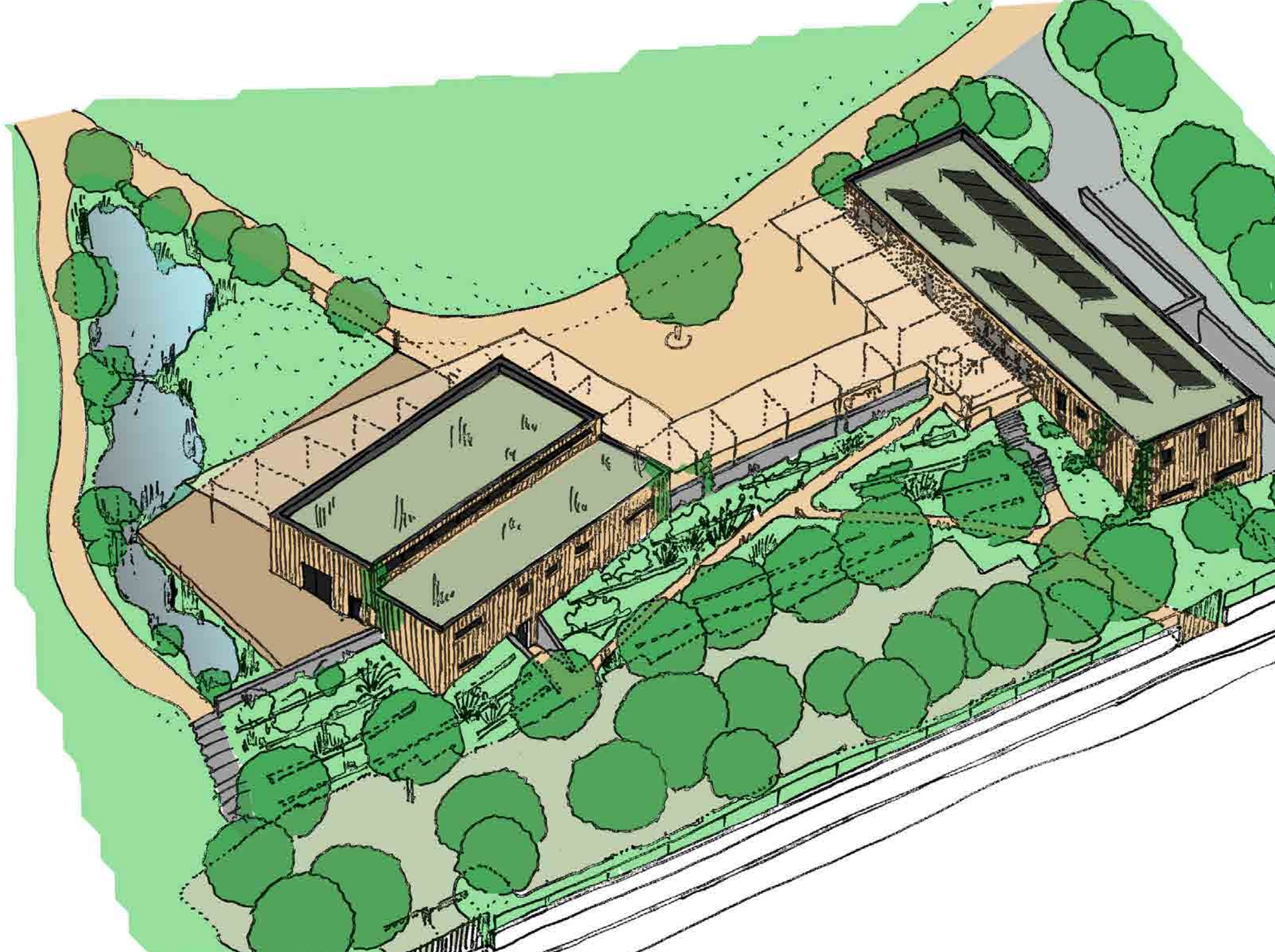
Stavby

Severní návštěvnické centrum

Botanická zahrada již delší dobu řeší přesun hlavního vstupu z dopravně přetížené Troje do lépe dostupných Bohnic. Pro vysoké požadavky na objekt jsme přikročili k náročnějšímu výběru projektanta pomocí architektonické soutěže. Do prvního kola se přihlásilo 28 projekčních ateliérů. V druhém kole se vybíralo mezi šesti soutěžícími studiemi. Jako nejlepší práci porota vyhodnotila studii ateliéru arch. Fránka. Nový návštěvnický pavilon zahrnuje kromě pokladen i restauraci, prodejnu, přednáškový sál, knihovnu, subtropické skleníky, ředitelství a mnoho další vybavenosti.

Vítězný návrh architektonické soutěže z pera ateliéru arch. Fránka

Stavby

Jižní vstup Kovárna

Jelikož bychom rádi našim návštěvníkům nabídli komfortnější vstup do areálu zahrady i výstup z něj, iniciovali jsme vznik studie v ateliéru prof. Lábusa. Navržena je budova s dvěma pokladnami a sociálním zázemím poblíž důležitého dopravního uzlu křižovatky Kovárna.

Umístěním celého objektu pod zem bude dosaženo minimálního narušení krajinného rázu vinice.

Projekt je ve fázi projektových příprav pro územní rozhodnutí.

Vstup do Kovárny

Třídění a likvidace deponie

Při stavbě skleníku Fata Morgana bylo vytěženo a deponováno okolo 10 000 m³ kamenité směsi. Tento výkopek uložila stavba do prostor v severní části zahrady, do míst budoucího vstupního objektu. Vzhledem k zahájení projekčních prací v tomto prostoru jsme začali řešit likvidaci stávající deponie. Nabízelo se řešení: odvoz na skládku nebo jako vhodnější, ekologičtější varianta vytřídění suroviny využitelné pro potřeby botanické zahrady. Získané frakce kameniva nacházejí výborné uplatnění při stavbě mlatových a dlážděných cest, skalek atd.

Návštěvnické centrum v Ornametální zahradě

Dřívější budova ředitelství z dob založení trojské botanické zahrady, sloužící jako zázemí pro zahradníky, je v současnosti již v havarijním stavu. Oživila jsme proto projekt návštěvnického centra s občerstvením, konferenčním sálem a zázemím pro zahradnický provoz v jižních expozicích. Během roku 2018 by mohl být dokončen projekt nové budovy a zahájena demolice původní stavby.

Návštěvnické centrum jih – nahléd

Expozice

Expozice od korkového dubu po korkový špunt

Přiblížit české veřejnosti příběh vzniku korkového špuntu si vzala za úkol expozice na vinici sv. Kláry. Ta nahradí stávající výstavu o výrobě dubových sudů. Projekt počítá se souborem vitrín, posezením, pergolou, herním prvkem a rozebíratelným krytem pro stálý exponát korkového dubu u severní zdi vinice nedaleko kaple. Na konci roku 2017 stavbu zahájila pokládka dlažby a elektrických sítí.

Dokončení Japonské zahrady

Východní část Japonské zahrady byla v minulosti řešena pouze jako území prezentující asijské dřeviny. Díky vznikajícímu projektu v expozicích geografických celků věnovanému japonským vlhkým lesům můžeme přikročit k úpravám směřujícím ke sjednocení se západní částí Japonské zahrady v duchu japonského zahradního umění. Ve spolupráci s magistrátem města Kjóta a na základě průzkumu autorských děl in situ byl vybrán projektant Shosaku Kawase, emeritní šéfhortobíhář císařských zahrad v Kjótu. Během své návštěvy v Praze zpracoval analýzu současného stavu a následně studii navrhuje možné řešení. Nyní probíhají projektové přípravy vyžadované českou legislativou. Během roku 2018 předpokládáme zahájení terénních prací.

Expozice medonosných rostlin a včel

Během roku 2017 pokračovaly dokončovací práce na edukačních prvcích a amfiteátru, které jsou součástí nově vznikající expozice. Založen byl rovněž ovocný sad, prezentující staré odrůdy ovocných dřevin. Rok 2018 bude ve znamení slavnostního otevření expozice, které plánujeme na měsíc červen.

Americký kaňon

Díky již druhé cestě do oblastí mezi Skalnatými horami a pohořím Sierra Nevada (2016) se podařilo nashromáždit rozsáhlou kolekci rostlin a mnoho cenných inspirací pro geografické expozice Severní Ameriky. Architekt Petr Velička navrhl koncepci řešící expozice polopouští s návštěvním centrem Pueblo, prérijních společenstev protnutých zahloubeným korytem řeky a navazujících na soustavy mokřadních společenstev. V dalších letech by mělo dojít k postupnému rozpracování jednotlivých sekcí.

Expozice popínavých rostlin, kapradin a orchidejí

Přibližně před deseti lety vznikla v expozici hajních květin soustava opěrných konstrukcí pro popínavé rostliny a skleník pro choulostivé druhy bylin. Dřevěné konstrukce částečně podlely času a váze rostlin. Skleník původně zamýšlený jako pěstební, nikoliv expoziční bychom rádi zpřístupnili atraktivním způsobem návštěvníkům. Zadaná studie řeší prezentaci zmíněných skupin rostlin, rozsáhlé kolekce kapradin a orchidejí mírného pásma.

Svět sukulentů

U příležitosti zahájení výstavy kaktusů a za přítomnosti zástupců ambasad USA, Peru a JAR jsme otevřeli další část expozice Svět sukulentů. Ta představuje sukulentní druhy vysokohorských oblastí altiplana Argentiny, Bolívie a druhy z chilské pouště Atacama. Pravdivost kompozice dotváří přírodě blízký design založený na několikátunových pískovcových blocích.

Expozice

Epifytní kmen II

Na základě dobré zkušenosti s konstrukcí prvního kmene, která proběhla úspěšně v roce 2016, jsme přistoupili ke stavbě betonové iluze stromu na chůdovitých kořenech. Kmen se nachází nad jezírkem v americké sekci tropického deštného lesa skleníku Fata Morgana.

Epifytní kmen – vizualizace

Cestní síť

Propojení vinice sv. Kláry a Ornametální zahrady

Historická zeď a terénní rozdíly vytvářejí bariéru mezi dvěma důležitými expozicemi jak pro vozíčkáře, tak i vozidla. Nově navržená cesta nedaleko kaple sv. Kláry umožní pohodlnější a především důstojnější přístup věřících na nedělní mše. Nyní pracujeme na získání územního souhlasu.

Rekonstrukce cest v Ornametální zahradě a ve stráni

Tak jako v předcházejícím roce i v roce 2017 pokračovaly práce na dokončení jednotného povrchu na hlavní trase vedoucí napříč zahradou od severního vstupu až po vinici sv. Kláry. Práce spočívají v bourání nevzhledných a poškozených betonových povrchů ze 70. let. Následně probíhá položení okrové žulové dlažby v řádkové skladbě, odvodnění a uložení inženýrských sítí. V roce 2018 zahájíme práce na poslední chybějící části v lesních expozicích geografických celků.

Cesta v Ornametální zahradě

Závlahový systém

Již mnoho let postupně budujeme v jednotlivých expozicích síť závlah umožňující prezentovat návštěvníkům co nejširší sortiment rostlin. V roce 2017 přibýly další sekce, tentokrát v amerických expozicích v severní části areálu.

Závlaha z Vltavy

Jako jedno z nejzranitelnějších míst zahrady se jeví nespolehlivé zásobování rozsáhlých genofondů rostlin užitkovou vodou. Pod vedením Odboru technické vybavenosti hl. m. Prahy vznikl projekt na vodovodní přípojku z Vltavy. Soustavu tvoří čerpací zařízení mezi vltavským břehem a obvodovou zdí zahrad trojského zámku, propojovací řad a koncová podzemní akumulární nádrž v sousedství rozhledny. K realizaci díla by mělo dojít během roku 2018.

Propojení závlahových systémů

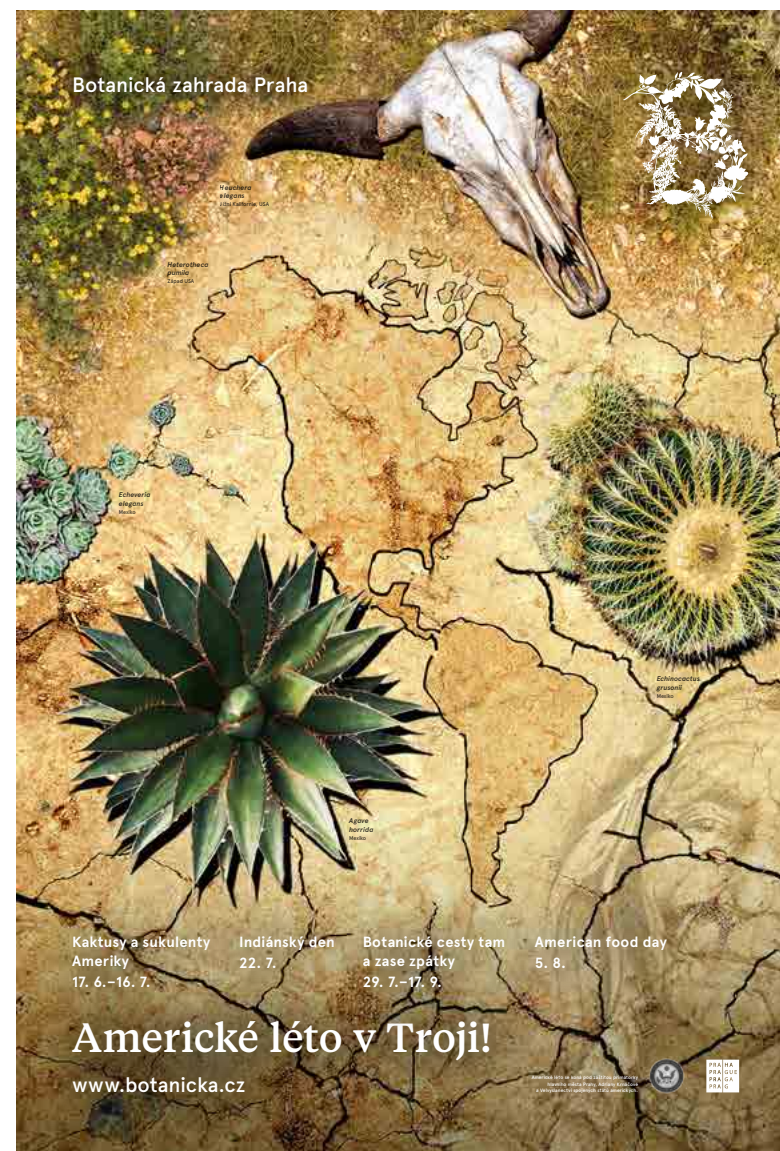
Marketing a Public Relations

6

Shrnutí sezony z hlediska marketingu a PR

V roce 2017 prošlo botanickou zahradou 344 713 návštěvníků. V porovnání s rokem 2016 to představuje navýšení o 25 908 návštěvníků, jedná se tedy historicky o nejvyšší návštěvnost v průběhu existence botanické zahrady

Podíl na růstu návštěvnosti má i růst v oblasti PR a spolupráce s médii. K monitorování mediálních výstupů využíváme nově služeb společnosti Monitora Media. Vydáno bylo 39 tiskových zpráv a uspořádány byly 4 tiskové konference – vždy s vysokou účastí ze strany novinářů. V rámci placeného monitoringu bylo v roce 2017 zaznamenáno 1530 mediálních výstupů. V porovnání s rokem 2016 došlo k nárůstu o 552 výstupů, tedy o 56 %. Mimo tento monitoring jsme zaznamenali dalších 150 výstupů v českých rádiích (City, Blaník, Country rádio, Impuls aj.) a televizních stanicích (Prima, Nova, Barrandov, TV 13 aj.). Botanická zahrada dlouhodobě úzce spolupracuje s televizními hobby magazíny (Polopatě – ČT, Receptář Prima nápadů – Prima TV, Pták Loskuták – Nova aj.), ale i dalšími médii (Zahrádkář, Xantypa apod.). Díky pozitivnímu přístupu a kvalitním podkladům, které botanická zahrada médiím poskytuje, zájem novinářů o Botanickou zahradu hl. m. Prahy roste.

Vizuál Americké léto byl zařazen do hodnocení reklamy za měsíc červen v časopisu Marketing a média mezi 7 nejzajímavějších reklam.

Botanická na talíři

V doplňkové činnosti zaznamenala zahrada za rok 2017 výrazné navýšení v porovnání s rokem předchozím. A to jednak díky velkému objemu prodeje propagačních předmětů, dále také díky nárůstu počtu pronájmů. U pronájmů činil za rok 2017 celkový příjem 467 000 Kč v porovnání s 202 840 Kč za rok 2016. V dlouhodobém srovnání nejvyšší byly také tržby ve Vinotéce sv. Klára, celkem 4 853 234 Kč, což představuje nárůst o 945 642 Kč oproti roku 2016. Jedná se o historicky nejvyšší meziroční nárůst tržeb za dobu existence Vinotéky sv. Klára.

V červnu botanická zahrada úspěšně otevřela Stezku osobností v rámci projektu Kořeny osobností, který v zahradě probíhá už od roku 2009. Jeho podstatou je propojení významných osobností veřejného života a vzácných rostlin, zejména stromů. Slavnostní zahájení se konalo za účasti Bohumila Černého, pověřeného řízením botanické zahrady, Petra Dolínka, náměstka primátorky, Petra Prokopa Siostrzonka, převora břevnovského kláštera, a mnoha osobností, které se do projektu Kořeny osobností zapojily. Otevření stezky předcházela tisková konference.

I v průběhu tohoto roku botanická zahrada ke své propagaci využila spolupráci se známými tvářemi, které se staly patrony a patronkami jednotlivých výstav či se účastnily křtu nového ročníku vín v vinici sv. Kláry. Tato spolupráce napomáhá utváření pozitivní odezvy ze strany veřejnosti.

Většina akcí pro veřejnost v roce 2017 měla společné téma – Ameriku. Americké léto se konalo pod záštitou primátorky hlavního města Prahy Adriany Krnáčové, zahájení výstavy kaktusů se zúčastnila Eva Kislingerová, náměstkyně primátorky.

V roce 2017 proběhlo celkem 690 prohlídek a programů s průvodcem. Došlo k navýšení počtu skupin v rámci večerního provázení, také se konalo více prohlídek v anglickém jazyce. Prohlídky se nově začaly realizovat i v severní části venkovních expozic. Zahrada se poprvé prezentovala i v rámci výstavy Holiday World, dále se zapojila do projektu Pražské vinice, poněkoličatě proběhla prezentace na Dni pro Prahu 7 a na akci Schola Pragensis.

Jednotný vizuální styl zahrady se promítl i do rozvoje merchandisingu, což je patrné na nových propagačních předmětech (např. USB flash disk, powerbanka a jiné). Z fotografií z nástěnného kalendáře pro rok 2018 vznikla venkovní výstava umístěná na novém výstavním systému před skleníkem Fata Morgana. K novým propagačním materiálům patří také leták o vinici v českém i anglickém jazyce, leták k projektu Kořeny osobností a brožura o pronájmech s možnostmi partnerství.

1. dubna 2017 bylo v novém dřevěném altánu v Ornamentální zahradě otevřeno rostlinné bistro Botanická na talíři, které celoročně nabízí zdravé občerstvení a slouží také jako prostor pro pořádání prezentací a přednášek. U vstupu z ulice Nádvoří je v sezoně nově v provozu

Informační centrum, které kromě poskytování informací nabízí propagační předměty, prodej rostlin a drobného občerstvení. Díky investičním prostředkům vznikl navigační dopravní systém v Praze usnadňující návštěvníkům cestu do trojské botanické zahrady.

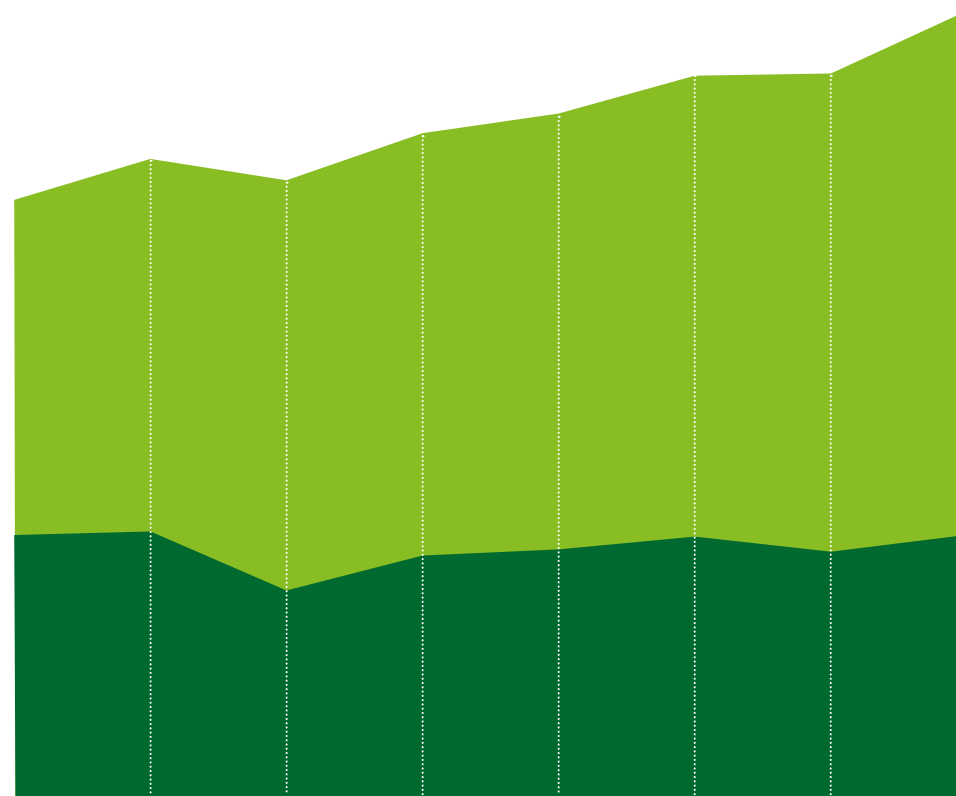
*Ing. Radka Pšeničková, MBA,
náměstkyně pro útvar marketingu a PR*

Nové propagační předměty – powerbanka

Návštěvnost

Návštěvnost Botanické zahrady hl. m. Prahy

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
CELKEM	263 204	281 216	271 370	292 530	301 200	317 830	318 805	344 713
Venkovní expozice	147 448	163 874	179 847	185 787	191 741	202 752	210 371	228 858
Fata Morgana	115 756	117 342	91 388	106 743	109 459	115 078	108 434	115 855

Akce pro veřejnost

Akce pro veřejnost

Džungle, která nespí

6. 1. – 18. 3.

Skleník Fata Morgana se pro návštěvníky opět otevřel po setmění. Dospělí i děti měli možnost slyšet „hvízdání“ drobných žabek bezblanek, se kterými se za denního světla nesetkají. Atmosféru dokreslilo i osvětlení a návštěvníci si odnesli množství informací o životě rostlin. Pro romanticky naladěné a zamilované jsme připravili nevšední valentýnské prohlídky. V loňském roce jsme také poprvé využili nově pořízené svítlny, které návštěvníkům i našim průvodcům prohlídku ještě více zpříjemnily.

Přednáškový cyklus

12. 1. – 30. 3.

Přednáškový cyklus je tradiční akcí, která představuje posluchačům zajímavá témata spojená s botanickou zahradou, historií zahrad i cestováním za rostlinami do různých koutů světa. V rámci přednáškového cyklu se uskutečnilo celkem 13 přednášek. Posluchači se díky zaměstnancům a externím spolupracovníkům mohli vydat za orchidejemi do Peru, do klášterních zahrad Norska či Islandu, na peruánské pobřeží, seznámili se s lovci orchidejí z minulosti nebo s léčivými rostlinami Amazonie.

Pták roku 1992–2016

21. 1. – 26. 2.

Loňská výstava představující ptactvo naší přírody byla věnována kampani Pták roku. Tuto akci od roku 1992 každoročně vyhlašuje Česká společnost ornitologická a jejím cílem je upozornit veřejnost na úlohu a význam ptactva v přírodě a zároveň ji motivovat k ochraně ptactva i jejich životního prostředí. Ve výstavním sále se návštěvníci mohli seznámit s hlasovými projevy některých ptáčích druhů a zajímavostmi z jejich života. Pro školní skupiny byl připraven doplňkový výukový program.

Džungle, která nespí

Konipas bílý, *Motacilla alba*

Akce pro veřejnost

Orchideje

3. – 19. 3.

Výstava orchidejí byla zaměřena v rámci začínajícího celoročního tématu Amerikou křížem krážem právě na rostliny amerického kontinentu. Tropické oblasti Ameriky jsou druhově nejbohatší oblasti světa a výstava orchidejí zavedla návštěvníky skleníku Fata Morgana do Brazílie a typického reje barev, vůní a květů brazilského karnevalu. Patronkami výstavy orchidejí se staly herečka a moderátorka Tereza Kostková, herečky Kristýna Leichtová, Jana Plodková a sportovkyně a podnikatelka Olga Šípková. Ty s výstavou orchidejí a tématem brazilského karnevalu spojily latinskoamerické tance, které si vyzkoušely při natáčení oblíbené taneční show StarDance... když hvězdy tančí. Studenti České zahradnické akademie v Mělníce vytvořili aranžmá z orchidejí a dalších rostlin připomínající masky a dekorace doprovázející karnevalové průvody. Výstavu doplnily makrofotografie květů jihoamerických druhů, které byly vystaveny před skleníkem Fata Morgana. Ve výstavním sále se návštěvníci dozvěděli zajímavosti ze světa amerických orchidejí z oblastí od Aljašky po Ohňovou zemi, a měli tak příležitost poodhalit tajemství nejmenších orchidejí Ameriky i historii vanilky. Víkendy byly věnovány doprovodnému programu, kdy se návštěvníci mohli zúčastnit přednášek s tematikou orchidejí, workshopů o pěstování nebo aranžovacího semináře.

Stopy v čase

1. 4.

Stopy za sebou zanecháváme všichni každý den. Stopy byly ústředním tématem akce nazvané Stopy v čase, která navazovala na Stopování dinosaura z roku 2011. V botanické zahradě měli návštěvníci možnost stát se svědky zalévání stély s egyptskými hieroglyfy se vzkazem budoucím generacím do schránky, která byla následně umístěna v areálu zahrady. Dále se mohli seznámit s živoucími zkamenělinami nebo si vyzkoušet hledání otisků v praxi. Celým dnem provázeli moderátoři Českého rozhlasu, který byl partnerem akce.

Kurátorská provázání

30. 3. – 19. 10.

Kurátoři botanické zahrady nabídli laickým i odborným návštěvníkům celkem 15 provázání po celém areálu botanické zahrady, při kterých bylo možno dozvědět se mnoho zajímavostí o jednotlivých sbírkách a prostorách botanické zahrady. Prohlídky byly zaměřeny na nejrozličnější témata – mimo téma dřevin se návštěvníci dozvěděli zajímavosti o jarních cibulovinách, letních i podzimních trvalkách, orchidejích, skalnicích, ale také o pivoňkách nebo o známých i neznámých amerických užitkových plodinách.

Patronkami výstavy orchidejí se staly Tereza Kostková, Jana Plodková, Olga Šípková a Kristýna Leichtová.

Akce pro veřejnost

Motýli

4. 4. – 28. 5.

Výstava tropických motýlů se konala ve skleníku Fata Morgana již po patnácté. Opět měli návštěvníci možnost obdivovat lehkost a krásné barvy těchto zástupců hmyzu, volně poletujících skleníkem mezi rostlinami. Informační panely zájemcům poodhalily mnohá tajemství ze života motýlů a krásné fotografie přiblížily významné druhy amerických motýlů. V roce 2017 se také botanické zahradě poprvé podařilo získat kukly původem ze San Salvadoru. Celkem se motýli líhli z více než 6500 kulek přibližně 50 druhů motýlů dovezených z motýlí farmy ve Stratfordu nad Avonou. Kmotrami výstavy motýlů se staly známé maminky s dětmi – herečka Vendula Křížová se synem Ferdinandem, zpěvačka Leona Machálková se synem Arturem a Vendula Pizingerová, prezidentka a zakladatelka nadačního fondu Kapka naděje, se synem Jakubem. Návštěvníci skleníku měli také možnost seznámit se s legendami starých Aztéků či japonskými příběhy, ve kterých motýli hráli důležitou roli. Výstava byla kvůli tradičně velkému zájmu návštěvníků prodloužena o tři týdny, takže všichni měli dostatek času se přijít podívat.

Zakuklete se, prosím... aneb Co nevíte o motýlech (výstava pro všechny smysly)

14. 4. – 1. 5.

V loňském roce již po dvacáté prvé mohli návštěvníci zkoumat a zažít všemi smysly netradiční výstavu, tentokrát ze života hmyzu: Zakuklete se, prosím... aneb Co nevíte o motýlech. Svět motýlů je plný barev, tvarů, nádhery i tajemství. Naše výstava přiblížila návštěvníkům nejen různé druhy tuzemských i cizokrajných motýlů, ale také zajímavosti z jejich života. Každý mohl obdivovat neskutečné tvary motýlích vajíček, seznámit se s těžkým životem housenky, která musí neustále

hledat něco k snědku, nahlédnout do záhadného děje, v jehož průběhu se z kukly vyklubá nádherný motýl. Měli jsme na dosah i některé detaily motýlího těla, prostým okem neviditelné. Výstava pro všechny smysly byla plná originálních modelů a doplňovala výstavu živých motýlů právě probíhající ve skleníku Fata Morgana.

Kmotrami výstavy motýlů se staly známé maminky s dětmi: Leona Machálková se synem Arturem, Vendula Pizingerová se synem Jakubem a Vendula Křížová se synem Ferdinandem.

Akce pro veřejnost

Bonsaje

19. – 28. 5.

V Japonské zahradě se v květnu uskutečnila tradiční výstava bonsají, která představila ty nejkrásnější výtvořky nejen z České republiky, ale i od celosvětově uznávaných vystavovatelů z Itálie. Expozici doplnil bohatý víkendový program, během kterého se návštěvníci seznámili s ukázkami tvorby ikebany, tvarováním bonsají nebo s tradičními japonskými řemesly. Chybět nemohlo ani japonské divadlo, bubenická show a tradiční japonské sushi. Výstava se konala pod záštitou japonského velvyslanectví a ve spolupráci s Česko-japonskou společností.

Kaktusy a sukulenty Ameriky

17. 6. – 16. 7.

Výstava kaktusů a sukulentů představila nezajímavější oblasti amerického kontinentu. Návštěvníci se mohli pomocí poutavých a zajímavých informačních panelů přenést za rostlinami do ztracených údolí Mexika, seznámit se s tajemstvím pouště Atacama nebo navštívit velikány Sonorské pouště – kaktusy saguara (*Carnegie gigantea*). O víkendech byl na výstavě přítomen průvodce, který zájemcům zodpovídal zvědavé dotazy. Výstava se konala pod záštitou amerického velvyslanectví v Praze a také primátorky hlavního města Prahy Adriany Krnáčové.

Americké léto

17. 6. – 24. 9.

V rámci souboru akcí nazvaných Americké léto se mohli návštěvníci seznámit s přírodou, kulturou amerických indiánů nebo s chutnými specialitami celého kontinentu. Ve venkovních expozicích byly instalovány fotografie z expedic pracovníků botanické zahrady do různých koutů Severní i Jižní Ameriky. Hlavně pro děti a jejich rodiče byl určen Indiánský den, který seznámil s kulturou severoamerických indiánů. Srpen byl naopak věnován dospělým a kulinářskému umění obou amerických kontinentů, spolu s tím se nabízel bohatý doprovodný program.

Zahájení výstavy kaktusů za účasti zástupce ambasády Spojených států amerických

American food day – kuchařská show
Marcela Ihnačáka

Akce pro veřejnost

Vinobraní

16. – 17. 9.

Tradiční vinobraní na vinici sv. Kláry představilo návštěvníkům nejen chutné víno a burčák, ale i pálenku z místních hroznů. K ochutnání byla vína některých českých a moravských vinařů, k poslechu tóny cimbálu, country nebo jazz. Pro děti bylo připraveno divadelní představení a stánek botanické zahrady, který zábavnou formou seznamoval malé i velké s tematikou vína a jeho výroby. Během obou dnů se mohli návštěvníci také zúčastnit prohlídky expozice výroby vína s průvodcem.

Dýňový podzim

23. 9. – 22. 10.

Podzim v botanické zahradě byl i loni zahájen tradiční výstavou dýní. Návštěvníky velmi oblíbená akce opět zrcadlila dýni jako americkou plodinu, která byla prezentována v mnoha druzích a kultivarech. Nápaditá expozice inspirovaná pyramidami a mozaikami amerických indiánů přilákala obrovské množství zájemců. Děti i dospělí si dýně užili i při tvoření zvířátek a strašidýlek na Dýňových hrátkách, které výstavu ukončily.

Halloween

31. 10.

Konec sezony patří již po několik let oslavám svátku Halloween. V loňském roce se návštěvníci mohli těšit na tradiční dlabání dýní, kdy rodiče a děti vyzkoušeli svou zručnost a popustili uzdu fantazii. Děti měly možnost osobně se setkat s postavou Večerníčka a plnit různé úkoly a aktivity, které prověřily jejich paměť a zručnost. Vyvrcholením celé akce pak byl průvod setmělou zahradou s dýněmi rozsvícenými svíčkami.

Dýňový podzim

Halloween

Akce pro veřejnost

Americké pokojovky

4. 11. 2017 – 7. 1. 2018

Výstava Americké pokojovky byla vyvrcholením amerického roku v botanické zahradě. Jejím cílem bylo přiblížit návštěvníkům americký původ květin, které nalezneme v mnoha domácnostech. Protože se konala v období adventu a Vánoc s přesahem do nového roku, byla její součástí vánoční aranžmá propojená velmi známou a populární květinou amerického původu *Euphorbia pulcherrima*, tzv. vánoční hvězdou.

Svatomartinský přídělek

11. 11.

11. listopadu v 11 hodin mohli návštěvníci poprvé ochutnat vína nesoucí na etiketě Svatomartinské víno ročník 2017. Krásné podzimní počasí přilákalo na vinici sv. Kláry příznivce mladých vín, kteří si vybírali z široké nabídky různých vinařství. Příjemnou atmosféru navodila cimbálová a jazzová hudba, stejně jako tradiční pokrmy – husí kaldoun, bramborové lokše nebo chutné koláče.

Americké pokojovky

Projekt Kořeny osobností

Projekt Kořeny osobností

Botanická zahrada dne 7. června poprvé otevřela pro veřejnost unikátní stezku, kde se návštěvníci dozvědí o významných postavách současnosti a zároveň se seznámí s rostlinnými poklady botanické zahrady. Projekt Kořeny osobností odstartoval již v roce 2009 ve spolupráci s externí spolupracovnicí Darinou Miklovičovou, která je zároveň i jeho spoluautorkou. Tiskové konference i slavnostního zahájení se ujal Bohumil Černý, pověřený řízením botanické zahrady, a náměstek primátorky hlavního města Prahy Petr Dolínek, projekt

symbolicky posvětil převor břevnovského kláštera Petr Prokop Siostrzonek.

Jedinečný projekt Kořeny osobností tvoří několik desítek vzácných dřevin a rostlin, jež zde vysadili významní představitelé českého, ale také světového kulturního, sportovního, vědeckého či politického života. V loňském roce se k nim zařadila i primátorka hlavního města Prahy, zároveň také převzala záštitu nad akcí Americké léto. Do konce roku 2017 vysadily nové exempláře v botanické zahradě tyto osobnosti: Otto Wichterle (jeho jménem

vysadila jeho manželka Linda Wichterlová), Bohuslav Svoboda, Tomáš Hudeček, Adriana Krnáčová, Manolo Blahnik, Pavel Pafko, Jan Pirk, Josef Koutecký, Josef Váňa, Milan Šamánek a postavička Večerníček.

Všechny stromy, keře i rostliny, které jsou součástí projektu, byly v roce 2017 viditelně označeny panelem, na němž je fotografie ze sázení, popis stromu i životopis dané osobnosti. Ke stezce vznikla mapa, kde jsou jednotlivé stromy vyznačeny, a návštěvník tak může procházet zahradou a dřeviny si prohlédnout.

Slavnostní zahájení projektu Kořeny osobností. Zleva převor břevnovského kláštera Petr Prokop Siostrzonek, Bohumil Černý, pověřený řízením botanické zahrady a náměstek primátorky hlavního města Prahy Petr Dolínek.

Dostihový jezdec a trenér Josef Váňa

Světově uznávaný návrhář Manolo Blahnik

Postavička Večerníček – strom vysadila Marina Odvárková Pilařová, dcera Radka Pilaře.

Světově uznávaný lékař prof. MUDr. Milan Šamánek, DrSc.

Edukativní činnost

Edukativní činnost

Botanická zahrada nabízí návštěvníkům komentované prohlídky expozic i tematické programy. Školy, od mateřských po střední, mohou v současnosti využít 16 výukových programů. Mnohé z nich byly nově zpracovány tak, aby lépe vyhovovaly současným požadavkům. Cílem bylo zaměřit se na podobu pracovních listů doplňujících programy, ale i na to, aby prohlídky byly názornější díky doprovodným přírodninám a dalším pomůckám.

V roce 2017 proběhlo celkem 690 prohlídek a programů s průvodcem, toto číslo zahrnuje návštěvy skleníku Fata Morgana, venkovních expozic i expozice výroby vína. Došlo k navýšení počtu skupin v rámci večerního provázení, také se konalo více prohlídek v anglickém jazyce. Prohlídky se nově začaly realizovat i v severní části venkovních expozic. Kolektivy dospělých či seniorů se často se zahradou seznamují prostřednictvím klasické prohlídky s průvodcem.

V roce 2017 proběhly také semináře pro pedagogy, které zahrada pořádá ve spolupráci se Vzdělávacím institutem Středočeského kraje. Akreditovaných seminářů přibližujících pedagogům areál zahrady, ale i vzdělávací programy se zúčastnilo celkem 13 pedagogů.

S nabídkou vzdělávacích akcí byla široká veřejnost seznamována např. na veletrzích Schola Pragensis a Holiday World, v Divadle v Dlouhé nebo na Dni Prahy 7. Své místo mělo vzdělávání i na akcích pro veřejnost, které se konaly přímo v zahradě, jako byl mj. Indiánský den či vinobraní.

Výukový program s průvodcem s tématem podnebných pásů ve skleníku Fata Morgana

Hospodaření

7

Hlavní činnost

Hlavní činnost

Botanická zahrada hl. m. Prahy v roce 2017 dosáhla v hlavní činnosti celkové výše nákladů 106 464 000 Kč, které byly pokryty vlastními výnosy ve výši 27 493 000 Kč a poskytnutou dotací od zřizovatele ve výši 78 971 000 Kč. Hospodaření v hlavní činnosti bylo ukončeno s hospodářským výsledkem nula.

Botanickou zahradu hl. m. Prahy v roce 2017 navštívilo 344 tisíc návštěvníků a tržby ze vstupného dosáhly výše 18 873 000 Kč. Neustále se rozšiřující veřejně přístupné venkovní expozice na rozloze více než 27 ha spolu s nabídkou jedinečného prostředí skleníku Fata Morgana jsou lákadlem nejen pro obyvatele Prahy, ale zvýšil se i počet mimopražských návštěvníků.

Návštěvníci v botanické zahradě

Doplňková činnost

Doplňková činnost

Svatby v botanické zahradě

Párům, které si touží říct svá „ano“, nabízíme ta nejkouzelnější místa zahrady. Snoubenci mohou vstoupit do manželství na rozkvetlé Pivoňkové louce, v meditační Japonské zahradě nebo na rozlehlém trávníku pod sekvojovci. Nejoblíbenější je však romantický výhled na celou metropoli z terasy pod kaplí. Barokní kaplička sv. Kláry poskytuje své útulné prostory svatbám církevním.

V roce 2017 se v botanické zahradě uskutečnilo čtyřicet tři civilních svatebních obřadů a dva církevní.

Svatební obřad v botanické zahradě

Sauvignon
Muškát moravský
Ryzlink rýnský

2016
České zemské víno

vinařská oblast Čechy
podoblast mělnická
vinařská obec Praha
vinice svatá Klára
Vyrobeno v:
Botanická zahrada hl. m. Prahy
Trojská 800, Praha 7 - Troja
Č.árte 3/16, obsahuje oxid sirič.
www.botanicka.cz

Bílé, suché
50 cl, 13% obj.

Doplňková činnost – vinice sv. Kláry

Shrnutí sezony

Jako každoročně využíváme příležitosti k ohlédnutí za vinařským rokem z pohledu vegetačního cyklu. Začal poměrně velkými zimními mrazy, které našťastí révu vůbec nepoškodily a v porovnání s rokem 2012, kdy panovaly obdobné teploty, nedocházelo ani k nevratnému praskání kmínků. Růst révy probíhal v normálním čase až do poloviny května, kdy révu po několik nocí ohrožovaly jarní mrazíky po celé ČR, nicméně se ukázalo, že opravdu dobrá poloha je zásadní věc, u nás ještě znásobená tím, že naší vinici poskytuje několik stupňů navíc klima velkoměsta. Díky těmto faktorům byl vinohrad poškozen jen v minimálním rozsahu a vegetace pomalu pokračovala do své druhé poloviny, v níž byly zaznamenány neustálé tropické teploty až do poloviny srpna, kdy se vrátily ke svému normálu. V tomto období vysoké teploty doplňovaly každý týden i bouřky a tyto spolupůsobící faktory velmi přejí rozvoji houbových chorob. S ohledem na ochranu rostlin i díky mírné nepřízni počasí byly použity jen tři fungicidní postřiky, což je v souladu s dlouhodobým cílem vedení vinice snížit pesticidní zátěž. Jako řešení se velmi osvědčilo včasné splnění agrotechnických lhůt včetně veškerých „zelených prací“ s použitím omezeného množství fungicidů. Bohužel v závěru sezony se ukázalo, že o dobrém roce a dobré sklizni lze hovořit teprve tehdy, když panuje slunečné počasí

v září a říjnu, což se ovšem v roce 2017 nestalo a cukernatost hroznů se za celé září změnila jen nepatrně. O roce 2017 se z pohledu kvality sklizně na naší vinici budeme vyjadřovat jako o průměrném roce, avšak díky pravidelným deštům měly bobule více moštu a bylo sklizeno o několik tun hroznů více než v roce minulém.

Sklizeň ročníku 2017

Müller Thurgau – 2190 kg	19° ČNM
Muškat moravský – 740 kg	18° ČNM
Modrý Portugal – 3705 kg	17° ČNM
Ryzlink rýnský – 4880 kg	19,5° ČNM
Sauvignon – 580 kg	23° ČNM
Rulandské šedé – 3540 kg	22,5° ČNM
Rulandské modré – 3600 kg	23,5° ČNM
Rulandské modré rosé – 1830 kg	21,5° ČNM
Tramín červený – 1330 kg	23° ČNM
Neronet – 235 kg	22° ČNM
Stolní hrozny na burčák – 5610 kg	
Celkem bylo sklizeno 28 240 kg hroznů.	

Zisk medailí za rok 2017

Rulandské modré rosé 2016
vítěz kategorie a zlatá medaile: Národní soutěž vín – vinařská oblast ČECHY 2017

Müller Thurgau 2016
stříbrná medaile: Národní soutěž vín – vinařská oblast ČECHY 2017

Rulandské šedé 2016
zlatá medaile: Národní soutěž vín – vinařská oblast ČECHY 2017

Ryzlink rýnský 2016
zlatá medaile: Národní soutěž vín – vinařská oblast ČECHY 2017
zlatá medaile: Vinařské Litoměřice 2017

Slámové víno 2012
vítěz kategorie a zlatá medaile: Národní soutěž vín – vinařská oblast ČECHY 2017

Rulandské modré 2012
zlatá medaile: Valtické vinné trhy 2017

Rulandské modré 2015
zlatá medaile: Valtické vinné trhy 2017

Sauvignon, Muškát moravský, Ryzlink rýnský 2016
stříbrná medaile: Vinařské Litoměřice 2017
zlatá medaile: Víno Terra Wag Šála 2017

Rulandské šedé, Ryzlink rýnský 2016
zlatá medaile: Vinařské Litoměřice 2017

Doplňková činnost – vinice sv. Kláry

Řízené degustace vín z vinice sv. Kláry

Řízené degustace místních vín pořádáme již od roku 2013. Fakt, že se k nám lidé vracejí, aby ochutnali další ročník, je pro nás tou nejlepší zpětnou vazbou. Řízené degustace v různých variantách jsou oblíbenou součástí mnoha setkání, která u nás probíhají. V roce 2017 došlo k významnému nárůstu počtu degustací sestavených na míru tak, aby vhodně doplnily program firemních i soukromých eventů.

Velký zájem je také ze strany cestovních kanceláří, které chtějí svým klientům kromě klasického programu nabídnout také objevování české gastronomie. Ochutnávka pražských vín k tomu jednoznačně patří.

Zvyšování kvalifikace personálu

S rostoucí informovaností zákazníků je potřeba zajistit také dostatečně vyškolený personál, který už zdaleka neplní jen funkci prodavačů. Obsluha vinotéky absolvuje během roku několik školení (k novému ročníku, mladým vínům atd.), aby mohla poskytovat aktuální informace o naší produkci, ale i obecně o výrobě a podávání vína. Pro zajištění stále vyššího počtu řízených degustací prošel v roce 2017 další člen našeho týmu sommelieryskými zkouškami.

Křest ročníku 2016

28. května proběhl před vinným sklepem tradiční křest nového ročníku místních vín. Díky spolupráci s vinným klubem Bokovka se kmotry nového ročníku stali umělecký fotograf Tono Stano, režisér Jan Hřebejk a sommelier Roman Novotný.

Kmotry nového ročníku se stali umělecký fotograf Tono Stano, režisér Jan Hřebejk a sommelier Roman Novotný.

Poděkování partnerům

9

Bez podpory partnerů, sponzorů a spolupracovníků by se botanická zahrada nemohla naplno rozvíjet a prezentovat.

Největší poděkování patří našemu zřizovateli, kterým je Magistrát hlavního města Prahy.

Hlavním partnerem botanické zahrady byla v roce 2017 společnost EUROAWK. Díky rozsáhlejší outdoorové reklamní kampani byla zahrada vidět po celé Praze, a to hlavně ve stanicích metra. Již osmým rokem je stálým partnerem Allianz pojišťovna. Forestina, s. r. o., umožnila bohatší květinová aranžmá při výstavě orchidejí. Hotel Absolutum je naším váženým partnerem pro ubytování zahraničních hostů. Za mediální prezentaci vděčíme zejména rádiu Radiohouse, rádiu City, Českému rozhlasu Dvojka, televizi Nova a našim partnerským časopisům Koktejl a Zahrádkář. Díky profesionálnímu ozvučení od firmy ROMAX se podařilo zvýšit úroveň setkání s novináři i akcí pro veřejnost. Nezapomínáme ani na občerstvení, které v rámci služeb ocenili návštěvníci v nově otevřeném bistro Botanicá na talíři a u stálého občerstvení Pavla Procházky. Ocenit je však třeba i menší, ale stejně důležité podporovatele zahrady.

Děkujeme všem našim partnerům, sponzorům a spolupracovníkům.

Hlavní partneři

Bayer CropScience

Partneři a sponzoři akcí

Prima ZOOM
Vyšehradští včelařici
Unie botanických zahrad České republiky
Livingstone
ROMAX
Cestovní kancelář QUICKTOUR
Zoo Plzeň
Botanický ústav AV ČR
Čajovna U Cesty
Loukamosaic
Česká zahradnická akademie Mělník
BGCI
Sculpture line
Dvojka Český rozhlas
Klub českých turistů
Geosvět
Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
Česká bonsajová asociace
Psychiatrická nemocnice Bohnice
City Cross Run
Spolek českých perenářů
Česko-japonská společnost
Saintpaulia

Velvyslanectví Japonska v ČR
Nadační fond AVAST
Marcel Ihnačák
Paměť národa
NOVA
Spolek českých a slovenských pěstitelů kaktusů
Český svaz ornitologický
Garsonky
Palkowitschia
Kakteen
Americké velvyslanectví v ČR
Subterra
Regina DAB Praha
Region Český rozhlas
Radiohouse (Blaník, City)
Monitora Media, s.r.o.
IB-CAS
ČZS Pelargonie Loděnice
Merkado, z. s.
Divadlo v Dlouhé
Botanická zahrada Teplice
Česká zemědělská univerzita,
Demonstrační a výzkumná stanice Troja

Spolupracovníci

DUHA, integrace mentálně postižených do společnosti
FIGO, restaurace
Kavárnička Troja
ZOO Praha
Trojský zámek
Městská část Praha 7 – Troja
Městská část Praha 8 – Bohnice
Gatebo, s. r. o.
Český svaz ochránců přírody
Petr Herynek
Japonská zahrada Oleško
Botanická na talíři
Občerstvení Pavla Procházky
Miloš Wichterle
Luca Crespi
Pius Notter

Tiráž

Základní údaje o společnosti

Název

Botanická zahrada hl. m. Prahy

Adresa

Trojská 800/196
171 00 Praha 7 – Troja

Kontakty

Telefon: +420 234 148 111
Fax: +420 233 542 629
E-mail pro všeobecné a odborné informace:
info@botanicka.cz
Web: www.botanicka.cz

Výroční zpráva Botanické zahrady hl. m. Prahy 2017

Redakční zpracování

Mgr. Klára Hrdá

Texty

kolektiv zaměstnanců Botanické zahrady
hl. m. Prahy

Jazyková korektura

PhDr. Markéta Teuchnerová

Vydala

Botanická zahrada hl. m. Prahy
Trojská 800/196
171 00 Praha 7 – Troja

Vydáno

únor 2018

Grafický design

Tomáš Glasberger
www.tomasglasberger.com

Fotografie

Archiv Botanické zahrady hl. m. Prahy

Copyright

Botanická zahrada hl. m. Prahy

ISBN 978-80-907021-3-4

